

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

TAGAJÁNLÁSOK

1911-BEN.

KÉZIRAT GYANÁNT

BUDAPEST

HORNÝÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA

1911.

061.12 MTA

TAGAJÁNLÁSOK

1911-ben.

AZ I. OSZTÁLYBA

TISZTELETI TAGNAK :

I.

A Magyar Tudományos Akadémia, noha a tudomány és irodalom művelésére van hivatva, mindenkor kellően méltányolta a művészet jelentőségét a nemzeti művelődés nagy munkájában. Ezt a mult évi nagygyűlésén is kitüntette azzal, hogy tiszteleti tagjai sorába felvette a magyar képzőművészet nagynevű munkását Benczur Gyulát.

Erre támaszkodva, szerencsénk van az I. osztályba tiszteleti tagnak ajánlani **Gróf ZICHY GÉZA** v. b. t. tanácsost, a Kisfaludy-Társaság tagját, a Magyar Nemzeti Zenede elnökét, mint a magyar drámai zene nagyérdemű, legtermékenyebb munkását.

A magyar fajiságot ma egyetlen zeneköltőnk sem szólaltatja meg munkáiban oly tudatosan, következetesen, oly nagy formai készséggel és gazdagsággal s a művészi átérzés oly igazságával, mint Zichy Géza gróf. Régi, kisebb műveiben (Egy vár története, zongoradarabok stb.) ez a magyarság még ötletszerű, átmeneti, episodistikus. De már első dalművén, *Alár*-on mint egységes stylus, mint alapérzés vonul végig. *Alár* (első előadása a m. kir. Operaházban 1896 ápr. 11.) erősen romantikus, kivált meseszövéseben a fiatal Wagner hatása alatt álló munka. Zenéjét széles, meleg dallamosság jellemzi. A drámai részekben Zichy először próbálkozik modern szövési pathetikus, magyar színpadi dictionnal. Nagy zenei értékűek a mű hatalmas, gyönyörűen fölépített együttesei. A munka zenei conceptióján még Verdi és Meyerbeer hatását érezni. Következő művében *Roland mester*-ben (1899 január 10.) kosmopolita tárgyat választ, kissé veristikus mesével, nyilván az akkori Mascagni-Leoncavallo áramlat hatása alatt. A zene a drámai kifejezés könnyedségében, közvetlenségében a szerző újabb haladását mutatja. *Roland mester* színes,

ötletes, színpadilag roppant hatásos muzsikájával meghódította a külföldet is. Kifejezetten magyar motívumok alkalmazását kizárta a dalmű tárgya. Megtaláljuk azonban a faji vonásokat a zene temperamentumában, karakterében. A francziás drámai stílus, mely a szerző szeme előtt lebegett, érdekesen és egészen egyénien átalakul a munka szövésében. Ezután egy figyelemreméltó kísérlet következik: a *Gemma* című tánczköltemény (1904 febr. 20.). Formájában és tartalmában sajátos, különszerű munka. Félig melodráma, félig ballet. A mit a balletben mimikával szoktak kifejezni, azt itt zenekísérettel szavalják. A munka inventiója friss és gazdag. A magyar rhythmusok egyre élesebben domborodnak ki, egyre szervezettebben kapcsolódnak össze a nemzetközi formákkal, egyre frissebben, közvetlenebbül fakadnak a költő inventiójából. A *Gemma* mintegy tanulmány és átmenet Zichy gróf utolsó nagy művéhez: a *Rákóczi-trilógiához*. Eddig két része került bemutatásra: *Nemo* (1905 márcz. 30.) és *II. Rákóczi Ferencz* (1909 jan. 30.). Ez a nagyszabású, méreteiben és tartalmi egységében egyaránt impozáns alkotás kétségtelenül a magyar drámai zene egyik határjelzője. Zichy gróf benne valósággal egy új formanyelvet alkotott magának. Tovább haladt az Erkel megjelölte úton, de gazdagította, fejlesztette, a modern kor igényeihez képest átalakította a magyar zenét. Egy hittel, tudással, szinte fanatikus rajongással, de egyszersmind erős és gazdag költői phantasiával fölépített rendszerrel állunk itt szemben. Zichy trilógiája legjelentősebb munkája a magyar zeneirodalomnak Erkel *Bánkbán*-ja óta.

Ezen operák külföldi színpadokon is (Antwerpen, Berlin, Braunschweig, Breslau, Hamburg, Prága operaházaiban) előadtak és elismeréssel fogadtak.

A zeneművészet egyéb téerein szintén jelentékeny műveket alkotott gróf Zichy Géza. — Felsoroljuk a következőket: „*Zách Klára*“ (ballada) solo és vegyes karra, megjelent Rózsavölgyinél 1873-ban. — „*A dalmok útja*“ (dalok) megjelent Lipcsében Simrocknál. — „*Étude-ek*“ megjelent Párisban Heugelnél. — „*Chaconne*“ (Bach után) megjelent Hamburgban Rahternél. — „*Étude-ek*“ megjelent Wienben Gutmannnál. — „*Sonata*“ megjelent Hamburgban Rahternél. — „*Serenade*“ férfikar és nagy zenekarra, megjelent Budapesten. — „*Serenade*“ (étude) megjelent Durand és Schoenwerknél Párisban. — „*Ave Maria*“ sopran és orchesterre. — „*Liszt-induló*“ hegedű és zongorára. — „*Verbunkos*“ orchesterre. — „*Egy vár története*“ orchester-suite, előadták Berlinben 1889 decz. 6., Wienben 1892 márcz. 27. — „*Dolores*“ solok, vegyes kar és nagy zenekarra. Előadták Berlinben 1889. — „*Hazánk*“ ének- és zenekarra, előadatott Ó Felsege 25 éves koronázási jubilauma alkalmával 1892 jun. 8. a M. kir. Operában. — „*A zene*“ ének- és zenekarra. Előadatott Budapesten 1890 decz. 28. — „*A tündérek tava*“ megjelent Breitkopf és Haertelnél. Előadatott a wieni udvari operában 1885. jan. 25. — „*Petőfi szelleme*“ ének- és nagy

zenekarra. — „Rákóczi induló“ (átirat balkézre) megjelent a Harmoniánál Budapesten. — „Faust-ábránd“. — „Nagy Tannhäuser phantasia“. — Beethoven, Chopin, Mendelssohn, Mozart, Erkel, Gounod, Wagner és Liszt átiratok. — Hat kötet dal, megjelent Bote és Bock (Berlin), Rahter (Hamburg), Breitkopf (Lipese), Heinrichshofen (Magdeburg), Heugel (Paris), Durand (Paris) és Fürstner (Berlin) kiadóknál. — „Zongoraverseny balkézre“ zenekarral, megjelent Budapest, Harmonia.

Vége utalunk gróf Zichy Géza költői műveire, melyeknek sorából a következőket jelezzük: „Az álom regénye“ megjelent 1872-ben Heckenastnál. — „A boldogság útja“ megjelent 1875-ben. — „A szerelem harcza“ (dráma) előadatott 1876-ban a Nemzeti Színházban. — „A Phrenolog“ (bohózat) előadták 1879-ben a budapesti és kolozsvári Nemzeti Színházban. — „A leányvári boszorkány“ (költői beszély) megjelent 1880-ban. — „Költemények“ kiadta a Petőfi Társaság. — „Élmények Skandináviában“ megjelent 1887-ben. — „Alár“ (költői beszély) megjelent 1882-ben. — „Három hét Szentpéterváron“ megjelent 1889-ben. — „Újabb költemények“ megjelent 1882-ben. — „Lourdes“ megjelent 1895-ben. — „A tíz parancsolat“ (vígjáték) előadatott 1898-ban.

Ezen költői művek alapján választatott meg gróf Zichy Géza a Kisfaludy-Társaság tagjává.

Ezekután azt hisszük, hogy gróf Zichy Géza méltó jogczímet bír az Akadémia azon kitüntetésére, a melyre őt ajánlani szerencsénk van.

Ponori Thewrewk Emil, t. t.

Jánosi Béla, l. t.

Bogisich Mihály, l. t.

AZ I. OSZTÁLY A) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

II.

Dr. BÓDISS JUSZTINT, a pannonhalmi szent Benedek-rendi főiskolán a classica-philologia tanárát, az orsz. középiskolai tanár-egyesület alelnökét, a budapesti orsz. tanárvizsgáló bizottság tagját, Akadémiánk classica-philologiai bizottságának régi segédtagját levelező tagnak ajánljuk az I. osztály A) alosztályába. Több mint két évtizeden át kifejtett tudományos munkásságát Csengeri János és Gyomlay Gyula l. tagok már a mult évi tagajánlások során is részletezték; mivel azonban tavaly igen kevés volt a betöltendő hely, más, régebben ajánlott és szintén érdemes jelöltekkel szemben saját kívánságára az időre halasztották a felléptetését, úgy hogy a mult évi válasz-

táskor szavazás alá sem került. A tavalyi tagajánlásokban is elősorolt főbb dolgozatai a következők: *Érintkező pontok a három görög tragikusban* (Budapest, Lampel, 1887; eredetileg a „Közoktatás“ cz. folyóiratban). — *Hat év Cicero életéből*, győri programmértekezés, 114 lap, Győr, 1889; elismerően bírálta Némethy Géza (E. Phil. Közl. 1890, 723. és kk. 1.). — *Észrevételek a latin nyelv tanítására vonatkozólag*, községi programmértekezés, 50 lap, Kőszeg, 1890; kedvezően bírálta Tóth Kálmán (E. Phil. Közl. 1891, 444. 1.); ebben az értekezésben a latin mondattani rendszerek beható bírálatát adja. — *De forma et natura verborum deponentium*, Budapest, Franklin-Társ. 1891; latin nyelven írt, szigorúan tudományos dolgozat, melyben a deponens jelentés új magyarázatát kísérelte meg, s a junggrammatikus iskola elvei szerint az egész latin igeragozás kialakulására is új világosságot vetett, I. Pruzsinszky János elismerő bírálatát (E. Phil. Közl. 1892, 418. és kk. 1.). — *A latin infinitivus historicus magyarázata* (E. Phil. Közl. 1900, 25. és kk. 1.) cz. értekezésében a latin inf. hist. névszói természetét világítja meg. — *Az (igebeli) actiók tana elméletben és gyakorlatban*, Tanáregy. Közl. 1900/1, 39–64. l. — *Az actiók ügye*, Magyar Paedagogia 1901, 135. és kk., 201. és kk. l. — *A latin nyelvbeli actiók kérdése*, u. o. 1901, 468–482. l., 528–544. l.; mind a három értekezés külön is megjelent. Akármint tisztázódik is a kérdés, Bódiss érdeme marad, hogy tudományos tárgyalását nálunk is megindította. — *A latin feltételes mondatokról* (Magyar Paedagogia 1902, 273–294. l.) cz. értekezésében élesen elvlasztja a korai használatot a kifejlett irodalmi és a későbbi összezavarodott használattól. — Mindezen dolgozatai a latin történeti nyelvtudomány tájékozott művelőjére vallanak. De nem hagyhatjuk említés nélkül a classicus nyelvek tanításának védelmére (már 1888–1890-ben) írt számos dolgozatát is, nevezetesen „*A pogány és keresztény classicusok kérdésében*“ cz. iratát (E. Phil. Közl. 1901, 698. és kk. l. és külön is), mely utóbbiban (valamint később még említendő, Xenophonra vonatkozó munkájában) széles látókörrel és nagy avatottsággal fejti ki az ókori classicusok erkölespaedagógiai értékét. Figyelemreméltó, mint görögországi tanulmányi útjának eredménye, az *athéni Akropolisról* szóló czikke is (1895., eredetileg a „Görög földön“ cz. emlékkönyvben), melyről elismerő bírálat jelent meg az Egy. Phil. Közl. 1895. évfolyamában (483. és kk. l.). — Alapos képzettségét és széleskörű tudását mutatják továbbá a Pallas Lexikon számára kidolgozott, értékes könyvészeti jegyzékekkel ellátott cikkei és főleg az Egyetemes Philologiai Közlönyben közzétett bírálatai (1891-től 1902-ig, kerek számban száz cikk), melyekben sohasem személyeskedve, de mindig teljes őszinteséggel, a classica philológiának úgyszólván összes disciplináiban utat mutatott és példát adott a tárgynak a kor színvonalán álló tudományos felfogására és kezelésére, s e mellett az iskola számára való gyümölcsötetésére. Munkásságának legújabb terméke 1909-ben megjelent nagyobb mun-

kája, mely *Xenophon emlékiratainak hyperkritikusai* czimen a Xenophon-féle Sokrates-hagyományt teljes philologiai apparátussal és önálló felfogással veszi elemzés alá, helyes középúton haladva a régibb irány és a Richter-Klett-Joël-féle újabb túlzó irányok közt, megállapítja a Xenophon-féle hagyomány hitelességének mértékét s a hagyománya tartalmának a keresztény egyházatyákra való hatását is feltüntetve, utat mutat a műnek a gymnasiumi erkölcsi nevelésben való kiaknázására. Bódiss Jusztin több mint húszesztendő főiskolai tanárkodása alatt sok jeles szaktanárt nevelt a magyar középiskolának, s mivel folyvást foglalkoznia kellett a classica-philologia összes disciplinaival, ezeknek némelyikében s az egész szak irodalmában olyan tájékozottságot szerzett, mely szinte közmondásossá vált tőle még távolabb álló szaktársai közt is. Igen sok olyan tanulmány vagy munka, még pedig nemcsak iskolakönyv, jelent meg az utolsó két évtizedben szaktárgyunkból, melynek szerzője, többször még ismeretlenül is, ő hozzá fordult egy-egy kérdésben felvilágosító támogatásért. Kivált a latin nyelv terén ő most olyan elismert szaktektély, hogy Akadémiánkra, melynek levelező tagjai között ezidő szerint egyetlen latin philologus sincsen, már ezért is nyereségnek tartanók, ha kilencz éves buzgó segédtagi működéséért most, mikor őt levelező tagsági hely van üresedésben, az egyik helyre való megválasztásával jutalmazná.

Gyomlay Gyula, l. t.
Csengeri János, l. t.
Pecz Vilmos, r. t.
Hegedüs István, r. t.

III.

DR. CSERÉP JÓZSEFET, a gyakorló gymnasium és tanárképző tanárát, budapesti egyetemi magántanárt, ismételten ajánljuk levelező tagnak a nyelv- és néptudományi szakosztály A) alosztályába. Dr. Cserép József jelenleg 52 éves, 18 év óta előbb a kolozsvári, 1898 óta a budapesti egyetemen a római irodalomtörténet nagy tevékenységű magántanára. A múlt évben írt ajánlatunkban méltattuk és beátóbban ismertettük irodalmi munkásságát, mely akkor 21 önálló művet, 20 tudományos értekezést, ezenkívül 9 paedagogiai és aesthetikai értekezést, 15 ismertetést és bírálatot, 16 vegyes tartalmú dolgozatot foglalt magába. Ehhez járult a lefolyt évben 1. *Caius Sallustius Crispus összes munkái* Akadémiánk classica-philologiai bizottságának két nyelvű kiadásában. 2. *Emlékbeszéd Bartal Antal felett*, felolvasta a Budapesti Philologiai Társaságban, megjelent az Egy. Phil. Közlöny XXXIX. 138—146. l. 3. A. Gruhn *Der Schauplatz der Ilias und Odyssee*. I. Heft. ismertetése. 4. Czikkek a gymnasiumi érettségiről, megjelentek a Tanáregyleti Közlöny XLIII. és XLIV. évfolyamában.

5. *Magyar nevű nép a „hellén” hőskorban*, megjelent: Ethnographia 1910. évi VI. füzetében.

Az itt felsorolt művek közül e tagajánlásnál első sorban a Sallustius-kiadásra helyezünk súlyt. Teszszük ezt azért, mert e kiadással is igazolta szerző igazi tudományos hivatottságát. Ugyanis a mult évi ajánlásunkban kellően méltatott Sallustius tanulmányok: *Sallustius történetírása*; *Sallustius Crispus életviszonyaira s munkáira vonatkozó függő kérdések*, mintegy előtanulmányul szolgáltak a kellő kritikai és hermeneutikai apparatussal végzett kiadáshoz, melynek magyar fordítása szabatos, pontos és tudományos szempontból megbízható, mit czélul tűztek ki ezek a kiadások, melyek a classica-philologiai bizottság kritikáján mentek át.

Mint a római régiségek magántanára, az *Ókori lexikon*-ban írt számos cikkén kívül az akadémiai értekezések sorában megjelent *Határidőszámítás a rómaiaknál*, mely mintegy világot vet arra a már két kiadást ért *Római régiségek* szerzője mily komoly tanulmánnyal foglalkozott tárgyával. A történelmi divinationak is szerencsés jeleit adta a *C. Julius* és *C. Asinius Pollio* cz. akadémiai értekezésében (Megjelent az Értekezések XIX. kötet 8. sz. alatt 1906.). Ily szempontból méltattuk nagy elismeréssel jelöltnek *Bellum Africanum* és *Hisp.*, valamint a *Bellum Africanum* bonyolult kérdésében kifejtett bűvárlatait. A divinatio sok tekintetben hasonlít a szövegkritika coniecturalis eljárásához. A túlzás és tévedés, sőt néha a hypothesis lidérczfénye is tévútra csalhatja a bűvárt; mint ez alighanem megtörtént jelöltnek legutolsó értekezésével, mely az Ethnographiában jelent meg. Úgyde ha jelölt elég hosszú tudományos pályáját mérlegeljük, ha főként arra az égető szükségre gondolunk, mely az utóbbi évtizedben hanyatlásnak indult latin tanulmányok terén beállott, arra a számos feladatra, mely a classica-philologiai bizottságra vár elintézésre: oly hasznos, oly munkás, oly szorgalmas philologus megválasztását igazán kötelességünkké teszi, ki magában az Akadémiában mint vendég figyelmet keltő munkásságot fejtett ki.

Hivatkozva újólág a tavalyi ajánlat érveire, hivatkozva az itt újabban felsorolt munkákra: Dr. Cserép Józsefnek az I. osztály A) alosztályában levelező taggá való megválasztását melegen ajánljuk.

Hegedűs István, r. t.

Pecz Vilmos, r. t.

IV.

DR. LÁNG NÁNDORT, egyetemi magántanárt, a tanárképző intézeti gyakorló főgymnasium vezető tanárát, a középiskolai tanárvizsgáló bizottság tagját, a Magy. Tud. Akadémia classica-philologiai bizottságának segédtagját, az Egy. Phil. Közlöny classica-philologiai részének szerkesztőjét, a classica-philológiának és különösen egyik

ágának, a classica-archaeológiának mivelőjét a Magy. Tud. Akadémia I. osztályának A) alosztályába levelező tagnak ajánljuk. Művei közül első sorban *A görög művészet története* címűt említjük (megjelent a Beöthy-féle „Művészetek Története“ I. kötetének 119—420. lapjain, Budapest, 1906), mely a kutatás magaslatán álló, a források és szakirodalom teljes ismeretével, kitünő judiciummal és önálló felfogással megírt munka. Ez után nyomban említendő Láng Nándornak az a nyolcz éven át folytatott jelentékeny munkássága, melyet a Pecz Vilmos által szerkesztett *Ókori Lexikon* (Budapest, I. kötet 1902, II. kötet 1904) körül kifejtett. Ő válogatta és magyarázta meg annak 900 ábráját és 107 művészeti és mivelődéstörténeti cikket írt belé mintegy 11 lexikális ív terjedelmében; e cikkek közül több (úgy-mint: *Columna, Építések, Festők és festészet, Ház* [görög ház], *Olympia, Szobrászok, Theatrum, Vasa*) már egymagában véve is egy-egy nagyobb tanulmányt képez, és általában véve úgy vannak megírva, hogy a hasonló fajta külföldi lexikonokban is bátran helyet foglalhatnak. Következő című értekezései: *Odysseus hazája* (Bpesti I. ker. főgymn. értesítője, 1902), *Epidaurus* (Egy. Phil. Közl. 1902, 682—694., 777—790.), *A görög műveltség emlékeinek föl kutatása* (Bpesti I. ker. főgymn. értesítője, 1906, 3—30.), *Az ösgörög műveltség és Homeros* (Beöthy emlékkönyv, Budapest, 1908, 160—172.) a görög philológiának egy-egy részletkérdését fejtegetik önálló felfogással. De különösen kiemelendő *Figurális terracották az aquincumi múzeumban* című tanulmánya (Budapest Régiségei, IX. kötet, 1906, 1—32.), melyben kimutatta kutató tehetségét, s a melyben magát a tudományt is előbbre vitte. Ezekon kívül számos cikket és közleményt, ismertetést és bírálatot írt az Egy. Phil. Közlönyben, Berliner Philologische Wochenschrift-ben, Wochenschrift für klassische Philologie-ben, Magyar Paedagogiában, Tanáregyleti Közlönyben, Művészi Iparban és a Hivatalos Közlönyben. Láng Nándor magvas tudású és jelentékeny munkaerejű szakember, ki már eddig is igen becses szolgálatokat tett hazai classica-philológiánknak, levelező taggá való megválasztását tehát melegen ajánljuk.

Pecz Vilmos, r. t.

Hegedűs István, r. t.

V.

DR. SCHMIDT JÓZSEFET, a budap. egyetemen az indogermán nyelvészet ny. rdk. tanárát az I. osztály A) alosztályába I. t.-nak ajánlom. Schmidt több mint 10 év óta gazdagítja bámulatos sokoldalúságra, igazi elmélyedésre és egészen önálló kutatásokra valló értekezésekkel és ismertetésekkel nyelvészeti irodalmunkat. Ha részletkérdésről szól, meglep bennünket egyes területeknek apróra való ismerése, ha általános problémákat tárgyal, a nagy szemtár, a legkuszáltabb kérdésekben való biztos eligazodás és a sokszor merész,

de mindig vaskövetkezetességgel és szigorú tudományossággal tovább-
szótt fejtegetés. A classikus nyelveken kívül, a melyeknek éveken át
kiváló tanára volt a középiskolában, Schmidt különösen alaposan
ismeri az ind és iráni nyelveket, a mint ez újra meg újra kitűnik érte-
kezéseiből, ismertetéseiből, de a miről legfényesebben tanúságot tett
abban a nagy értekezésében, a melyet *Egy új árja nyelv cz.* a. tett
közzé (I. Nyelvtudomány II.). Csak nem régen sokoldalú készülségét
egészen új oldalról mutatta be, mikor Pedersen *Vergleichende Gram-
matik der keltischen Sprachen cz.* nagy alapvető művéről irt beható
szakavatott ismertetést. Mégis legszebb dolgozatai azok, a melyek az
egész indogermán nyelvészeten való áttekintését bizonyítják, *Az itáliai
nyelvszalád helyzete az indog. nyelvek körében* (Akad. Értekezés), *Egy
új idg. (az ú. n. „tochár“) nyelv* (Nyt. II.), a Wiklund ellen irt két
czikke (Nyelvtud. Közl. 36. és 37. köt.), a melyben az indogermán
nyelvek szerkezetének mély ismeretével fejtegeti, hogy az ugor és
indogermán nyelveknek gyakran állított ősröksága eddig nincs
bebizonyítva; ide számítom a Meillet *Introduction à l'étude compara-
tive des langues indo-européennes cz.* ismert művéről irt ismertetést
is, a melyben Schmidt classikus rövidséggel elmondja a jelenségek
egész soráról a maga, a híres francia tudóstól sok tekintetben eltérő
véleményét (Nyt. II.). Schmidt előszeretettel foglalkozik éppen olyan
problémákkal, a melyek az egész területen való áttekintést tételeznek
fel, ezek közül is előszeretettel a nehezebbekkel; erről tanuskodik
p. o. *Az ú. n. determinativumok eredete cz.* czikke (Nyt. II.) és külö-
nösen *Az idg. flexio genesisének problémája*-ról irt nagy, még be nem
fejezett tanulmánya (Nyt. utolsó füz.). Schmidt nagy tudása, a tuda-
mányért való lankadatlan lelkesedése és éles eszének rendkívüli isko-
lázottsága egyaránt érdemessé teszik arra, hogy a Tud. Akadémia
tagjai közé fölvegye.

Asbóth Oszkár, r. t.

VI.

VIKÁR BÉLÁT, az ismert finnistát s a magyar népköltés
tudományának jeles munkását levelező tagul ajánlom az I. osztály A)
alosztályába. Már bold. Kuun Géza gróf is ajánlotta évekkal ezelőtt,
a mult évben pedig az osztály is jelölte a I. tagságra. Főműve a
Kalevala, a mult évben jelent meg Akadémiánk kiadásában és igazolja
azt, a mit Setälä Emil egyetemi tanár, Akadémiánk külső tagja állít
róla (Valvoja, Kalevalavihko), hogy valamennyi fordítás közt a leg-
jobb. Több mint húsz évi kitartó és lelkiismeretes philologiai munka
eredménye e mű, és elismerése jeléül a Finn Irodalmi Társaság s a
helsingforsi Finnugor Társaság sietett a fordítót levelező tagjául meg-
választani. Ez a két választás a Kalevala fordításának mind a két
oldalát érinti és méltatja: az irodalmi, a melyre a fordítás az ő költői-
ségével szolgál rá, s a nyelvészetit, mely abban áll, hogy mindazt

érvényesíti a fordító, a mit csak a nyelvész tudhat s a mi nem lenne meg a munkában, ha csupán költő s nem egyszersmind nyelvész is volna a fordító. A magyar népnyelv mondatfűzésének számos, eddig el nem lesett és az irodalomba be nem vezetett fordulata, a tájköltés sok szépsége, a mely e fordítás által jut bele a magyar műköltés nyelvébe, egyáltalában az eredeti nyelvnek az a beható ismerete, a mely itt megnyilvánul, és a fordítás nyelvének az eredetét olyannyira izről-izre nyomon követő tudatos használata kiválóan philologiai jellemet ad Vikár munkájának. Az e tárgyra vonatkozó nyelvészeti kutatások eredményeit foglalta össze egy hasznos füzetben Vikár: „*Kalevalai tanulmányok*, vonatkozással a magyar ősvallásra“. (Bővített különnyomat az Ethnographiából.) Egyéb, első sorban megint nyelvészeti értékű és érdekű munkái: *Somogy megye népköltése*, a Kisfaludy-társaság népköltési gyűjteményében, a hol csaknem száz lapra terjedő jegyzetben népköltésünk sajtóságaira mutat rá; *A szentiváni énekről* írt nyelvi és tárgyi magyarázatai (M. Nyelvőr). *A regös ének* (Nyelvészeti Füzetek 39. sz.), *Szücs Marcsa* népballadánk eredetéről, *A magyar népköltés remekéi*, a Remekírók képes Könyvtára című vállalatban. Előszava (38 lapon) új szempontokból tárgyalja a népköltési termékek alakulásait. Czikkei a Nyelvőrben, Ethnographiában, Erdélyi Múzeumban, Magyar Nyelvben, Vasárnapi Ujságban stb. mind a magyar philológiát szolgálják. A magyar rhythmusra nézve is fontos szempontokat tár föl több idevágó értekezésében és felolvasásában. Külön rá kell mutatnom arra az úttörő munkára, melyet a népköltési hagyományok gyűjtésének új módjával, a *phonograph* alkalmazásával sok év óta teljesít. Módszerét most már utána a külföldön is alkalmazzák hasonló gyűjtésre. Végül megemlítem, hogy Vikár Béla már régóta segédtagja Akadémiánk nyelvtudományi bizottságának.

Simonyi Zsigmond, r. t.

AZ I. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA

RENDES TAGNAK:

VII.

BAYER JÓZSEF I. tagot az I. osztály B) alosztályába *rendes* tagnak ajánlom. Már 1899-ben, midőn az Akadémia levelező tagjává választotta, Bayer gazdag és értékes irodalmi munkásságot fejtett volt ki. Azóta fáradhatatlanul kutatott, gyűjtött és írt, úgy hogy újabb könyveinek és cikkeinek száma igen tetemes. Ezek közt első helyen áll „Shakespeare drámái hazánkban“ (1909. 2 kötet) című alapvető, bámulatos szorgalomról tanúskodó munkája, mely legkitünőbb irodalomtörténeti monographiáink egyike. Jeles bevezetésekkel adta ki

Déryné Naplóját (1900. 3 köt.), Szigligeti Ede színműveit (1903. 2 köt.) és Katona József válogatott drámáit (1907). Kisebb dolgozatai sorából elég lesz csak egynehányat fölemlítenem: Nemzeti játékszín mint közügy (1900), Egy magyar Eszther-dráma (1904), Hamlet meg Romeo és Julia meséje a ponyván (1904), Adatok a soproni magyar színészet történetéhez (1910) stb. Ezekhez járulnak új adatokban gazdag és fontos adalékai a magyar képzőművészetek történetéhez és nagyszámú akadémiai bíráló jelentései a Teleki-, Kóczán-, Karátsonyi- stb. pályázatokról. Négy év óta szerkeszti a „Magyar Shakespeare-Tárt”, melynek minden füzetében értékes adalékokat közöl a magyar Shakespeare-irodalomhoz. Bayer irodalmi munkássága első sorban kutató irányú, úgy hogy irodalomtörténeti ismereteinket minden legkisebb cikkében is gazdagítja vagy helyreigazítja. De nem kevésbé értékesek azon dolgozatai, melyekben egy-egy irodalomtörténeti kérdést vagy korszakot, vagy egy kiváló írónak főleg drámai munkásságát széles látkörrel, alapos tanultsággal és helyes ítélettel tárgyalja. Irodalomtörténészeink sorában egyike a legszorgalmasabbaknak és legérdemesebbeknek, a ki bőven rászolgált arra az előléptetésre, melyet javasolni szerencsém van.

Heinrich Gusztáv, r. t.

BAYER JÓZSEF I. tagot *rendes* tagnak ajánlom. Bayer József a magyar drámáról és színház történetéről írt két alapvető művének megjelenése után is fáradhatatlan munkása és kutatója irodalmunk történetének. Nagyszámú kisebb tanulmányait és cikkeit mellőzve, csak azt óhajtom kiemelni, hogy épp újabban jelent meg két-kötetes nagy műve: *Shakespeare drámái hazánkban*. 1909. I. kötet. 476 lap II. kötet. 385 lap. E mű évtizedekre terjedő pontos és széleskörű kutatás eredménye és erre a tárgyra nézve *standard work*, alapvető munka, melyből örömmel konstatálható, milyen régi a Shakespeare-kultusz hazánkban. Bayer József különben szerkesztője és buzgó munkatársa is a *Magyar Shakespeare-Tár* című jeles folyóiratnak, melynek az idén jelenik meg IV. kötete.

Kötelességet is teljesítek, örömet is szerzek magamnak, midőn ezek alapján Bayer Józsefet *rendes* tagnak ajánlom.

Riedl Frigyes, l. t.

AZ I. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

VIII.

AMBRUS ZOLTÁNT, a Kisfaludy-Társaság tagját, *levelező* tagul ajánljuk az I. osztály széptudományi B) alosztályába.

Ambrus legkitünőbb szépíróink egyike; írói egyéniségének kiemelkedő jellemvonásai a nemes ízlés és ritka nagy műveltség. Szépirodalmi munkái összegyűjtve is megjelentek, eddig tizenkét kötetben. Van közöttük négy nagyobb regény; ezek finom és eleven lélekrajz, választékos kidolgozás, alakbeli csín s általában nemes műgond által tűnnek ki. Kisebb elbeszéléseit legtöbbször magvas tartalom, a hangulatok finom rajza, eleven párbeszéd, szellemes fordulatok, választékos előadás s a külső alak ötletessége jellemzik. Némely vonásain az újabb francia irodalom tanulmánya érzik, de a nemes és magvas francia irodalomé, melynek alkotásaival nem egy műve bátran kiállja a versenyt. Sokoldalú tehetség; elbeszéléseit olykor phantastikus vonásokkal szövi át, máskor élénk realitással festi, de mindig művészi érzékkel és hatással; a költői emelkedettséget sokszor gúny váltja fel nála; a lehelletszerű gyöngéd rajz helyét máshol vaskos erő foglalja el, a hol a czél kívánja. Berzsenyi báró családjáról szóló, a pesti parvenuk erkölceseit és szokásait boncsoló életképeiben — éles szemmel és éles hangon — nálunk jóformán első példáit nyújtotta — élénk párbeszédes alakban — az azóta nagyon is lábrakapott és túlságba vitt satyrikus társadalmi rajznak.

Kritikai és essay-szerű cikkeket is írt, s nem egy korabeli francia író t ő ismertetett nálunk először, így Zolát és Pierre Louÿst, már pályájok kezdetén helyes képet rajzolva tehetségükről. Több kisebb tanulmányt írt előző gyanánt a *Klasszikus Regénytár*-ba, melynek egyik szerkesztője; itt jelentek meg Flaubert, Balzac, Daudet, Dickens, Cherbuliez, a két Goncourt s a két Dumas életéről és műveiről írt kisebb tanulmányai. Éveken át foglalkozott színbírálattal s e nemű cikkei olykor egész kis tanulmányokká nőttek ki magukat, érdekesen fejtegetve egyes kiváló költők, többek közt Ibsen írói egyéniségét. A Nemzeti Színház műsorát is gazdagította néhány művészi fordítással, a *Klasszikus Regénytár*-ba pedig ő fordította le *Bovaryné*-t, oly művészettel, melynek a komolyabb sajtó s nyelvészeti folyóirataink teljes elismeréssel adóztak.

Nyelve mind e műveiben tősgyökeresen magyar s szeplőtelen, a mi irodalmunk mai állapotában nem csekély érdem. A vele egykorú szépírói nemzedékben alig van párja az ő magyar nyelvének épség és nyelvtisztaság dolgában. Kerül minden cikornyát és modorosságot; természetes, egyszerű és világos; mindig választékos, változatos, s képes a leggyöngédebb finomságokra és erőteljes tömörségre.

Mint szerkesztő is jelét adta nagy műveltségének s nemes izlésének. Egyik alapítója és szerkesztője volt az 1900-ban megindult s még azon év végével megszűnt *Új Magyar Szemle* című magas színvonalú folyóiratnak.

Ambrus megválasztásával az Akadémia egy becses alkotásokban gazdag írói pályát tüntetne ki elismerésével s egy kimagasló tehetségű, ritka műveltségű és sokoldalú szépirót nyerne tagjai sorába, ki mint műbíró is hasznos munkása lehetne Akadémiánknak.

Herczeg Ferencz, r. t.

Haraszi Gyula, l. t.

Ferenczi Zoltán, l. t.

Voinovich Géza, l. t.

IX.

BINDER JENŐ, budapesti főreáliskolai tanárt *levelező* tagul ajánlom az I. osztály B) alosztályába. Binder immár három évtizede szorgalmas munkása a tárgy történetnek, annak a tudományágnak, melynek leghivatottabb képviselőjét, Katona Lajost, a mult esztendőben vesztett el Akadémiánk, így az ő megválasztása, kapcsolatban Horváth Cirillével, hivatva volna a Katona halálával támadt ürt némi képen betölteni. Valamint Katona munkássága, akként Binderé is két irányban mozog: az irodalomtörténet és a folklóre terén. Az irodalomtörténetben főleg azok a vonatkozások érdeklik, melyekben úgy régi, mint újabb irodalmunk egyrészt a külföld szellemi áramlataival, másrészt a népies költészettel áll. A folklóre terén szintén a magyar népies hagyományokból indulva ki, igyekszik — különösen a népmesék és babonák világában — rávilágítani arra a vándorútra, melyen közös népi tradíciók a magyar földre is eljutottak. Nagy nyelvtudásával, széleskörű olvasottságával, gazdag bibliographiai ismereteivel és lelkiismeretes philologiai akribéiájával a vonatkozások és kapcsolatok egész sorát derítette fel: tisztázott bonyolult irodalomtörténeti kérdéseket, rámutatott irodalmunk több alkotásának nem ismert forrásaira, összeállította egy-egy motívum irodalmi elágazását. Tudományos vizsgálódásaiban alapos kutató szorgalom, biztos ítélet, az adatok szigorú kritikája és philologiai elmélet jellemzik. Vizsgálódásának becses eredményeit nagyszámú értekezésben rakta le, melyek között szép számmal vannak kötetnyi terjedelműek is. Munkásságát megbecsülte a külföld is: német és francia nyelven írt dolgozatait a legkomolyabb külföldi folyóiratok közölték. Dolgozatai közül megemlítem a következőket: *Az Agis kérdés* (Egy. Phil. Közl. XIV. és XV. k.); *St. Blaise* (Revue des Traditions populaires, VI. k.); *Les Pourquoi* (u. ott VII. k.); *Néhány népies tréfánk rokonsága* (Erd. Múzeum IX. k.); *Die Legende vom Engel und Waldbruder* (Korrespondenzblatt XXV. k.); *Zu Bürgers „Kaiser und Abt“* (Zeitschrift für vergleichende Literaturgeschichte,

N. F. V. k.); *Gyergyai Argirusának forrása* (Egy. Phil. Közl. XVIII. k.); *Néhány Mátyás királyról szóló trufánk és rokonaik*, Brassó, 1893.; *Egy magyar Lázár-dráma és rokoniai* (Egy. Phil. Közl. XXII. és XXIII. k.); *Párhuzamok Aranyhoz* (u. ott XXIV. k.); *Faludi „Téli éjszakái“ és a „Noches de Invierno“* (u. ott XXV. k.); *A kenyér és só mint varázsszerek*, Brassó, 1901.; *A czinkotai kántor és rokoniai* (Mátyás király emlékkönyv, 1902.); *Az okos leány* (Egy. Phil. Közl. XXVI. k.); *Petőfi két költeményéhez* (Beöthy-Emlékkönyv, 1908.). Külön felemlitem Binder értékes bírálatait, melyekben egyfelől a magyar irodalomtörténet jelentős alkotásait a külföld számára méltatta, másfelől — főként a Budapesti Szemlében — külföldi remekek magyar áttüztetésének fogyatkozásait mutatta ki a két nyelv finomságának biztos ismeretével. Ezen az alapon bizton reméljük, hogy Akadémiánk nemcsak tudományos czéljai megvalósítására nézve nyerne Binder Jenőben kiváló munkaerőt, hanem a szépirodalmi pályázatok eldöntésénél is haszonnal élhetne az ő kipróbált ítélő erejével.

Császár Elemér, I. t.

X.

DIVALD KORNÉL írótnak van szerencsém tisztelettel ajánlani levelező tagnak az I. osztály B) alosztályába.

Divald azt a lehetőséget, hogy a magyar művészet történetének lelkes és érdemes munkásságot szentelhetett, hosszú és keserves, de annál tiszteletreméltóbb küzdelmek árán szerezte meg. 1895-ben befejezve egyetemi tanulmányait, íróvá lett s kezdetben hetilapokba és csaknem valamennyi fővárosi napilapba művészettörténeti cikkeket, Tarczay György név alatt pedig szépirodalmi dolgozatokat írt. Ez utóbbiak közül *Szent Margit legendás könyve* című művével a budapesti kir. magy. tudományegyetem hittani karánál 1904-ben a Horváth-alapból díjat, míg *Masolino* című műtörténelmi háttérű regényével 1905-ben a Magy. Tud. Akadémia Péczely-pályázatán dícséretet nyert. Szépirodalmi működését Budapest székesfőváros tanácsa a Ferencz József koronázási jubileumi díjjal jutalmazta.

Miután állami támogatással művészettörténelmi tanulmányok czéljából ismételten utazott külföldön, így Itáliában, Német- és Franciaországban, Hollandiában és Belgiumban: 1905 óta a Vallás- és Közoktatási Miniszterium megbízásából Magyarország ingatlan és ingó műemlékeinek összeírásával s vidéki múzeumok szervezésével foglalkozik. Egyenesen bámulatraméltó az az eredmény, melyet kutató és gyűjtő munkásságának fáradhatatlan buzgalomával elérnie sikerült. Eddigélé hét felsőmagyarországi vármegye műemlékeit írta össze községről-községre s az így gyűjtött anyag feldolgozva a Műemlékek Országos Bizottságának kiadásában, *Magyarország műemlékeinek lajsztróma* címen fog megjelenni. 1906-ban a Sárosmegyei Múzeum anya-

gát gyűjtötte össze; 1908/9-ben pedig, ennek anyagát is gyarapítva, a Besztercebányai Múzeumot rendezte. Jelenleg a Selmeczbányai Városi Múzeum újjászervezésével foglalkozik.

Nagyszámú művészettörténeti, kritikai és esztétikai czikkei s kisebb-nagyobb tanulmányai a következő folyóiratokban jelentek meg: *Archaeologiai Értesítő*, *Budapesti Szemle*, *Katholikus Szemle*, *Magyar Iparművészet*, *Mérnök- és Építészegylet Közlönye*, *Múzeumi és Könyvtári Értesítő*, *Művészet*. Egyik szerkesztője az *Iparművészet* Könyvének s Berzeviczy Albert *Cinquecento*-jához a *Velenceze művészetéről* szóló fejezeteket ő írta.

Önállóan megjelent művészettörténeti munkái a következők:

1. *A felsőmagyarországi renaissance építkezés*. Budapest, 1900. —
2. *Művészettörténelmi korrajzok*. Bevezetésül a művészetek egyetemes történetéhez. Két kötet. Budapest, 1901/1902. —
3. *A sárospataki vár*. Budapest, 1903. —
4. *Eperjes templomai*. Budapest, 1904. —
5. *Budapest művészete a török hódoltság előtt*. Budapest, 1904. —
6. *Sáros vármegye szövött emlékei*. Budapest, 1905. —
7. *Szepes vármegye művészeti emlékei*. Első rész: Építészeti emlékek; második rész: Szobrászat és festészet; harmadik rész: Iparművészeti emlékek. Budapest, 1905/1907. —
8. *A Besztercebányai Múzeum kalauza*. Budapest, 1909. —
9. *Magyarország csúcsíveskori szárnyas oltárai*. Első sorozat: Abauj-, Szepes- és Sáros vármegyék emlékei.

A kutatások, melyeknek új és gazdag eredményei főleg ez utóbbi kötetekbe foglalvák, szinte megbecsülhetetlenek művészettörténetünkre nézve. Divald bűvárlatai, lankadatlan és fáradtságot nem ismerő munkája szinte a Toldy Ferencz irodalmi kutatásaira emlékeztet. Nevét mindenestre tisztelettel és hálával fogja említeni, pályájának már eddigi eredményei alapján is, a magyar művészettörténet minden munkása.

Tiszteletteljes ajánlásomat megújítva, vagyok a tekintetes Akadémiának

Beöthy Zsolt, r. t.

XI.

HORVÁTH CYRILL budapesti főreáliskolai tanárt, irodalomtörténeti bizottságunk kültagját, egyetemi magántanárt, az I. osztály B) alosztályába *levelező* tagnak ajánlom. Horváth Cyrill régi irodalomtörténetünk igen buzgó és jeles kutatója. Van egy nagy összefoglaló műve „*A régi magyar irodalom története*” (A magyar irod.-történet I. kötet), mely régi irodalmunk beható, bő, forrásismereten alapuló ismertetése. Gazdag kutatásai közül két csoportot emelek ki: az egyik, a mely régi irodalmunk legnagyobb alakjával Pelbarttal foglalkozik és sok új adattal világítja meg a nagy prédikátor érdekes alakját, a másik, a mely a reánk magyarokra művelődéstörténet szempontjából legérdekesebb legendának, a Margit-legendának forrásait és keletke-

zését mélyreható kutatások alapján kideríti. Kutatásainak irányára és alaposágára Horváth Cyrill méltó utódja Katona Lajosnak, kit Akadémiank most vesztett el.

Horváth Cyrill fontosabb művei, értékezései és tanulmányai:

1. Temesvári Pelbárt és beszédei. Budapest, 1889. Különnyomat az Egyet. Philol. Közlöny I. pótkötetéből. — 2. Pelbárt és codexeink. Budapesti Szemle, 65. és 66. köt. — 3. Nemzeti irodalmunk a reformációig. Budapest, 1891. Különnyomat a Kath. Szemléből. — 4. Egy ismeretlen magyar codex nyomai. Irodalomtört. Közlemények, 1891. — 5. Pelbárt és a Katalin-legenda. Irodalomtört. Közlemények, 1892. — 6. Codexeink példái és a Példák Könyve. A bajai főgymn. Értesítőjében, 1892. — 7. Pomerius. Budapest, 1894. — 8. A magyar nemz. irod. tört. középiskolák számára. Budapest, 1893., 1896., 1902. (1—3. kiadás). — 9. Régi legendáinkból. I—II. Kath. Szemle, 1894. — 10. Tóth Kálmán ifjúsága. Tóth K. mint politikus. Tóth K. Emlékalbuma. Baja, 1894. — 11. Codex-tanulmányok. Irodalomtört. Közlemények, 1895., 1896. — 12. Michael de Ungaria beszédei. Ugyanott 1895. — 13. Világiak régi magyar imáds. könyvei. Ugyanott 1895. — 14. Codexeink Mária-költészetéhez. Budapesti Szemle, 82. köt. — 15. Hussita emlékeink. Irodalomtört. Közlemények, 1896. — 16. A magyar irod. tört. I. kötet: a régi magyar irod. tört. Budapest, 1899. — 17. A középkori és XVI. századbéli magyar irod. története. A Kont-féle Hist. de la litt. Hongr. cz. munkában. Paris, 1900. — 18. Adalékok Pállya István műveihez. Egyet. Philol. Közlöny, XXVIII. köt. — 19. A bártfaj biblia. Magy. Könyvszemle, 1904. — 20. Adalékok Szombathi János munkásságához. Sárospataki Füzetek, 1904. — 21. Két pataki graduál. Ugyanott 1905. — 22. A Batthyány-codexről. Budapest, 1906. Különnyomat az Irodalomtört. Közleményekből. — 23. A Margit-legendáról. Irodalomtört. Közl., 1906. — 24. A Margit-legenda forrásai. Magyar Nyelvőr, XXXV. köt. — 25. Alex. Sz. Katalin verses Legendájáról. Egyet. Philol. Közlöny, XXXI. köt. — 26. Joannes Vercellensis és a magyar Margit-legenda. Budapest, 1908. (Akad. Értekezések a nyelv- és széptud. köréből.) — 27. A Margit-legenda. Budapest, 1908. Különnyomat a budapesti IV. ker. községi főreáliskola Értesítőjéből. — 28. A Csécsi-világ Patakon. Adalékok ifj. Csécsi János életéhez. Budapest, 1908. Különny. az Irodalomtört. Közleményekből. — 29. Pázmány és Bellarmin. Egyet. Philol. Közlöny, XXXIII. köt. — 30. A Gellért-legenda énekes szolgálója. Ugyanott XXXIV. kötet. — 31. Középkori költészetünk. A Beöthy-féle képes irodalomtörténetben (I. köt.). — 32. A RMKT. VI. kötete. Akad. Értesítő, 1896. (429—37. l.).

Riedl Frigyes, I. t.

XII.

PEKÁR GYULA szépíró, illetve elbeszélés- és regényíró, a Petőfi-Társaság és Kisfaludy-Társaság tagját, az I. osztály B) alosz-

tályába *levelező* tagul ajánljuk. Pekár Gyula ezúttal harmadszor ajánlatik a nevezett osztály tagjává. Ugyanis 1908-ban Berczik Árpád, 1910-ben alólrít és Berczik Árpád voltunk ajánlói, 1909-ben ő maga visszalépett, hogy egy más érdemes tagunk megválasztassék. Az 1910. évben volt szerencsénk Pekár Gyula írói munkásságát részletesen felsorolni és jellemezni. Legyen szabad ez alkalommal erre egyszerűen rámutatni, mert hiszen osztályunk ezt az ajánlatot oly méltánnyal fogadta, hogy csupán egy szavazat hiányzott a $\frac{2}{3}$ -többséghez. De különben is Pekár Gyula egyrésztől sokoldalúsága, másrésztől rendkívüli szorgalma miatt a legismertebb magyar írók közé tartozik, a ki az elbeszélő-, regény-, drámairodalom terén egyaránt nagy sikerrel dolgozik és *Tatárabság* regényét Akadémiánk a Péczely-díjjal jutalmazta. Ezeken kívül a hasznos ismeretek és kivált történelmi tárgyak iránt az érdeklődés terjesztője, mint az *Uránia* tud. színháznak valóban nagy sikerű munkása; továbbá útleírasi, művészettörténetbe vágó művei tanuskodnak sokoldalú tanulmányairól s e tanulmányoknak vonzó, irodalmi feldolgozó képességéről. Az 1910-ik évi ajánlatunk óta is az *Uránia* számára írta *Napoleon cz.* hatásos darabját, a könyvpiacon jelent meg tőle *A kölcsönkért kastély és egyéb elbeszélések*, *A szerencsenek összeesküvése cz.* szépirodalmi művei, s éppen most tartja nyilvános előadásait a troubadurokról és költészetükről. Minden sokoldalúság mellett Pekár Gyula gondos és nemes író, művei mentek mindazon túlzásoktól, melyekkel az újabb magyar írók főképen az üzleti irányú népszerűséget tartják szem előtt; ő mindig színvonalon marad, nyelvünk hivatott terjesztője és művelője; a műalkotás magasabb igényeit tartja föladatának, folyton tanul, izlése európai, irodalmi föladataival magas czélok szolgálatába szegődött. Mindezekon kívül meg vagyunk róla győződve, hogy mindama szépirodalmi bírálatokban, melyek osztályunk B) alosztályának feladatai, Pekár Gyula úgy tanulmányainál, aesthetikai műveltségénél, európai látókörénél és több nagy nemzet irodalmában való jártasságánál, mint szorgalmánál fogva osztályunknak hasznos és méltó tagja lesz. Mindezeknél fogva levelező tagul legmelegebben ajánljuk osztályunk jóakarataiba.

Berczik Árpád, r. t.

Ferenczi Zoltán, r. t.

AZ I. OSZTÁLYBA

KÜLSŐ TAGNAK:

XIII.

Dr. LESKIEN ÁGOSTOT, lipsei egyetemi tanárt az I. osztályba *külső* tagnak ajánlom. Jagiçon kívül alig van szlávista, a kinek munkássága olyan általános elismerésben részesül, mint Leskiené.

Nagy érdeme, hogy önálló művekben és értekezésekben a legfontosabb, mert legrégebbi hagyományyal bíró szláv nyelvnek, az óbolgárnak szerkezetét és a többi indogermán nyelvekhez való viszonyát bámulatos világossággal fejtegette, és hogy a szláv nyelvekhez legközelebb álló balt nyelvek terén is olyan alapvető munkákkal gazdagította a szakirodalmat, mint a milyenek *Der Ablaut der Wurzel-silben im Litauischen* 1884 és *Die Bildung der Nomina im Litauischen* 1891. Azonkívül az indogermán nyelveknek legnehezebb problémái egyikének, az eredeti hanghordozás történetéhez rendkívül becses anyagot szolgáltatott azokban a széles alapra és a legnagyobb óvatossággal előrehaladó tanulmányaiban, a melyek a déli szláv nyelvek hangsúlyozásával és hangzóinak quantitásával foglalkoznak: *Untersuchungen über die Quantität und Betonung in d. slav. Sprachen* (eddig 2. rész 1885 és 1893) és *Untersuchungen über Betonungs- und Quantitätsverhältnisse in den slavischen Sprachen* (1899 Archiv f. slav. Philol. 21: 321—398). Az óbolgár nyelv classikus kézikönyve után (*Handbuch der altbulg. Sprache* 4. kiad. 1905) csaknem 70 éves korában írt egy kitünő óbolgár nyelvtant (*Grammatik der altbulg. Sprache* 1909), a mely egyenesen meglep a látszólag azonos tárgynak egészen új oldalról való bemutatása által; míg amaz arra törekszik, hogy a kezdőt magába az óbolgár nyelv ismeretébe bevezesse és a többi indogermán nyelvekkel való kapcsolatokra csak röviden rámutat, az új könyv első sorban az óbolgár nyelvnek, de közvetve igen nagy mértékben a többi szláv nyelveknek is a beleillesztése a nagy indogermán nyelvesaládba, még pedig egy minden tekintetben fényesen sikerült beleillesztése. — El nem hallgathatom végre, hogy e kiváló tudós tud magyarul is és a magyar nyelven megjelent nyelvészeti irodalmat figyelemmel kíséri.

Asbóth Oszkár, r. t.

XIV.

Dr. C. SNOUCK HURGRONJE, leideni egyetemi r. tanárt, a hollandi gyarmatügyi miniszterium kormánytanácsosát, az amsterdami k. akadémia r. tagját, az I. osztály *külső* tagjául ajánlom. Snouck Hurgonjét, ki azon kevés nyugatiak egyike, kik hosszabb ideig Mekkában tartózkodtak, szaktársai az iszlámtudomány úttörő vezérének ismerik el. Nagy munkái: *Mekka*, 2 köt. (1888—89). *De Atjehers*, 2 köt. (1893—94), *Het Gajoland en zijne bewoners* (1908), valamint számos kisebb terjedelmű dolgozatai az iszlám-világ megismerésére új szempontokat nyitottak. Snouck ezek mellett a mohammedán jogtudomány történelmi módszerének megalapítója. Legnagyobb érdemei közé tartozik a keletindiai iszlám művelődésének tanulmányozása és tudományos ismertetése, melyre bő alkalma nyílt azzal, hogy 17 éven át Hollandia indiai gyarmataiban mint a művelődési ügyek hivatalos intézője működött. Innen néhai külső tagunk, *M. J. de Goeje* utódjául hívták

meg a leideni egyetemre. Midőn ez alkalommal akadémiánk külső tagjául ajánlom, az az óhajtás is vezet, hogy akadémiánk körében is hírneves egyetemi elődjének helyét foglalja el.

Goldziher Ignác, r. t.

A II. OSZTÁLYBA

TISZTELETI TAGNAK:

XV.

VÉCSEY TAMÁS rendes tagot *tiszteleti* tagságra ajánlom. Az idén telik be 30 éve, hogy Vécsey Tamást Akadémiánk tagjává megválasztotta.

E 30 év a szakadatlan, buzgó, eredményes, tudományos munkásság ideje volt. Rendszeres nagy munkáján kívül a monographiák, emlékbeszédek díszes sorozata jelzi annak nyomait. Meleg érdeklődése Akadémiánk más osztályainak működése iránt, készsége fáradtságos előadmányok elvállalására, az Akadémia munkálatainak gondos figyelemmel kísérése Vécsey Tamást intézetünk tipikus alakjává tették.

Tiszteleti taggá választása által az Akadémia kiváló érdemeknek nyujtana koszorút.

Concha Győző, r. t.

A II. OSZTÁLY A) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

XVI.

FELLNER FRIGYES jog- és államtudományi tudort, egyetemi magántanárt, a nemzetközi statisztikai intézet rendes tagját a II. osztály A) alosztályába *levelező* tagnak ajánljuk. Fellner a nemzetgazdaságtant kora ifjúsága óta immár két évtizede eredményesen műveli, minélfogva neve nemcsak szakirodalmunkban és a társadalmi közéletben, hanem többszörös kitüntetései, nevezetesen több pályamunkájának jutalmazása s attól nyert kétrendbeli igen fontos megbízatásának általános elismerés szerint kitünően való megfelelés révén a Magyar Tudományos Akadémia körében is huzamosabb idő óta, sőt a külföldön szintén előnyösen ismeretes.

Még az egyetemen két pályadíjat nyert „A nemzeti vagyon becslése” és „A magyar egyenes adók történelmi fejlődése és reformja” című nyomtatásban önállóan is megjelent nagyobb dolgozataival. Szakmájával hivatásszerűen foglalatoskodott, midőn a budapesti keres-

kedelmi akadémián négy évig adta elő mint annak rendes tanára a nemzetgazdaságtant. Az Institut International de Statistique budapesti, berlini és párisi ülésein hivatalos eredetiben németül és francziául, de később magyarul is megjelent statisztikai tudományos előadásokat tartott „a nemzeti vagyonbecslés”-ről, a „nemzeti jövedelem”-ről s „a magyar földbirtok jelzálogos adósságáról és közterhei”-ről. Már 1901-ben Foville és Lévassieur ajánlatára a nemzetközi intézetbe felvételre, később pedig 1909. évi július 9-én annak rendes tagjává választott. — A Magyar Tudományos Akadémia dícsérettel tüntette ki 1895-ben egy másik társával együtt „A tőzsde megadóztatásáról” írt művét, 1900-ban pedig „A járadékbirokok rendszere és alkalmazása Magyarországon” című nagyobb munkáját pályadíjjal jutalmazta. Ugyancsak a Magyar Tudományos Akadémia megbízásából írta irodalmunkban egyedül álló és jókora kötetekre terjedő e két művét: 1. „A nemzetközi fizetési mérleg és alakulása Magyarországon” és 2. „A valuta rendezése Magyarországon és a készfizetések megkezdése”. Írt még több tudományos értekezést szakfolyóiratokba és lexikonokba, melyek mind alapos készületségről s a tárgyaiba való behatolás képességéről tesznek tanúságot, s iránta a bel- és külföldön élénk figyelmet keltettek. De újból különösen kiemelendő német nyelven is megjelent legutóbb említett két műve, melyek valuta- és bankügyünk tárgyalásainak során szakértekezleteken és a törvényhozás termeiben is gyakran szóba kerültek és igen széles körökben részben irányadó felvilágosítást nyújtottak közgazdasági viszonyaink szabályozásának ezen fontos terein. — Beható és sikeres tudományos irodalmi munkássága alapján Fellner Frigyes ezeknél fogva a legelső sorában jöhet figyelembe, midőn arról van szó, hogy egy elhunyt régi érdemes nemzetgazdánknak helyébe egy másik rendes taggá lett előléptetése folytán üresedésbe jött levelező tagság betöltéséről van szó. Különös súlyt kell fektetnünk arra, hogy a második osztályban működő nemzetgazdák száma ne fogyatkozzék meg, mivel az évenként szaporodó idevágó akadémiai pályázatok során gyakran nagyobb számmal beérkezni szokott, koronként igen terjedelmes és komoly tanulmányt igénylő munkák megbírálása ott folyton terhesebbé válik. Fellner Frigyeset szakavatottsága és munkabírása nagyon alkalmas erőnek mutatják be ez irányban is, a miért levelező taggá leendő megválasztását nagyon kérjük és melegen ajánljuk.

Földes Béla, r. t.

Gaal Jenő, r. t.

Láng Lajos, r. t.

XVII.

Dr. SCHWARZ GUSZTÁVOT, a budapesti egyetem ny. r. tanárát levelező tagnak ajánlom a II. osztály A) alosztályába. Schwarz Gusztáv több mint 30 év óta gazdag és értékes irodalmi tevékeny-

séget fejt ki a jogtudomány, főleg a magánjogi jogtudomány terén. Nemcsak szellemes és élénk tollú író, hanem tudós, a ki folytonosan foglalkozik a jogtudomány kérdéseivel és mélyen behatol azokba. Egyes dolgozatai, a melyek német nyelven is megjelentek, külföldön is elismerést szereznek a magyar tudományosságának. Így különösen a jogi személyiségről írt tanulmányai. Schwarz Gusztáv megválasztása véleményem szerint nemcsak méltányos elismerését jelentené a tudományos működésnek a tud. Akadémia részéről, hanem az Akadémiának is jávára szolgálna. Schwarz Gusztáv dolgozatai, a melyek könyvkereskedésben megjelentek, a következők: *A végrendelkezési szabadság a római jogban.* 1881. (145 l.); *A jogi seminariumok kérdéséhez.* 1883. (36 l.); *Új irányok a magánjogban.* 1884. (87 l.); *Az aminus domini bírálata.* 1885. (41 l.); *A tulajdonfentartás (actum reservati dominii) hatálya.* 1886. (50 l.); *A pénztartozások fizetőhelye és perilletősége.* 1887. (44 l.); *Az újabb birtokirodalomhoz.* 1888. (16 l.); *A tulajdonátruházás kellékeül ingóknál az átadás megkívántatik-e.* 1889. (36 l.); *Magánjogi fejtegetések.* 1890. (300 l.); *Az akarat a szerződésben.* 1891. (63 l.); *Magánjogunk felépítése.* 1893. (23 l.); *A házassági jogról szóló törvényjavaslat bírálata, ellenjavaslattal.* 1894. (98. l.); *Az ági öröklés kérdése.* 1898. (169 l.); *Institutiók és Pandekták Schwarz Gusztáv egyetemi előadásai alapján.* 1900. (622 l.); *Újabb magánjogi fejtegetések.* 1901. (336 l.); *Codificationalis dolgozatok.* 1902. (849 l.); *Magánjogi esetek.* 1903. (130 l.); *Az obstrukzio jogtana.* 1904. (32 l.); *Ein Beitrag zu einer allgemeinen Lehre des Verhandlungsrechtes.* (Különlenyomat a Grünhut-féle Zeitschr. für d. Pr. u. öff. Recht-ből) 1905. (54 l.); *A jogi személy magyarázata.* 1906. (125 l.); *Rechtssubjekt und Rechtsw Zweck. Eine Revision der Lehre von den Personen.* (Különlenyomat az Archiv für bürg. Recht-ből.) 1908. (139 l.); *A magánjogi törvénykönyvről.* 1909. (120 l.); *Ihering Rudolf és műve.* 1910. (30 l.); *Kritisches über Rechtssubjekt und Rechtsw Zweck.* (Különlenyomat az Archiv f. bürg. Recht-ből.) 1910. (81 l.); *Jogi párbeszéd az obstrukzióról.* 1910. (50 l.); *Jogi napikérdések.* 1910. (32 l.). Sajtó alatt van: *„Új irányok a magánjogban“* két kötet 700. l. (A magyar Jogászegylet kiadványa). Ezekon felül számos értekezést és cikket tett közzé a hazai és külföldi szaklapokban, a melyekről különlenyomat nem jelent meg.

Dr. Plósz Sándor, t. t.

Dr. Vécsey Tamás, r. t.

XVIII.

DR. TUKA BÉLÁT, a II. osztály A) alosztályába levelező tagúl ajánlom. Ez év elején jelent meg dr. Tuka Béla munkája: *„A szabadság“.* (528 l.) Oly szabású mű, mely az Akadémia figyelmére teljes mértékben érdemes. Az antik és a modern vonatkozó irodalom

beható felülelésével, önálló gondolkodással, élelméjű bonezolással és kutatással, bölcsészeti alapon írt államtudományi munka, mely irodalmunkban számot tesz és számot tenne a haladott nyugati irodalmak bármelyikében is. E mellett pedig távol tartja magát nyelvezete a nálunk is túluralkodó német iskola hol nehéz, hol cikornyás vagy éppen nyakatekert és mindenkor nehezen olvasható vagy éppen homályos értelmű előadásától, melyet az iskola hivei szinte nélkülözhetetlen kellékéül tekintenek a bölcselkedő fejtegetésnek. Ellenkezőleg, irmodora méltán állja meg helyét azon angol, francia és olasz gondolkodók nyelve mellett, melyben a kifejezés szabatosága, tömörsége, világossága és gördülékenysége a világos gondolkodás tükré, meg nem zavarva nemzeti jellegében idegen fordulatok hatása és utánzása által. Magában oly érdem és kiválóság, mely méltó elismerést igényel és melyre a közfigyelmet mint követendő modorra irányítani a Magyar Tudományos Akadémia, melynek feladata a tudományt *magyar* nyelven művelni, kiválóan hivatva van.

Ilyen módon taglalja dr. Tuka Béla mindenekelőtt a szabadság fogalmát általán, aztán az erkölcsi, a jogi, az állami szabadságot, és miután kifejtette e fogalmakat, történelmi szempontból tárgyalja az antik szabadságot és a kereszténység hatását a szabadsági eszmékre, a „természeti szabadság” és a „társadalmi szerződés” elméleteit, az alkotmányos szabadság kialakulását és a szabadság újabb elméleteit. Ezeket az alapokon adja aztán elé mindenkor önálló és beható gondolkodásról tanuskodó felfogását a szabadság viszonyáról az uralomhoz és az egyenlőség eszméjéhez, a polgári és a politikai szabadság, a szabadság és az alkotmányosság, a szabadság és a demokrácia, a szabadság és az önkormányzat, az egyéni szabadság és az állami beavatkozás kölesönös viszonyait, a társadalmi szabadság fogalmát és körét, hogy végül két fényes fejezetben a család, tulajdon és szabadság és a szabadság és szocializmus viszonyait taglalja a modern állami és társadalmi élet minden vajudó problémájával, kutatva ezeknek túlságai, tévedései és ábrándjai közt a higgadt gondolkodó elfogulatlan nyugodtságával az objectiv igazságot, melyet, ha végérvényesen megtalálni nem is tudunk, keresni kötelességünk és teszi ezt előkelő módon, a tudomány higgadtsága mellett is a nagy kérdések iránt meleg és felmelegítő érdeklődéssel, meggyőző érveléssel, gyakran megnyugtató eredményrel.

Kisebb kérdéseket kisebb értekezésekben és tanulmányokban nálunk is sokan tárgyalnak már a tudomány minden ágában, nagy hasznára tudományos fejlődésünknek. De kevesen vállalkoznak nagy kérdések átható és átfogó tárgyalására, mely széleskörű tanulmány mellett évek megfeszített, odaadó munkásságát és úgyszólván bizonyos architecturái alkotóerőt igényel. Ha valakinek sikerül ilyen feladatot úgy megoldani, hogy a magasra fejlett irodalmak előtt is becsületére válik a magyarnak és oly magyarsággal, mely egyúttal tudományos,

valamint nemzeti jellegében tanúságot tesz arról, hogy a magyar mint culturnyelv megállhatja helyét a többiek mellett, akkor ez az, a mi elsősorban érdemi meg az akadémiai pálmát.

Asbóth János, I. t.

A II. OSZTÁLYBA

KÜLSŐ TAGNAK :

XIX.

CHUQUET ARTHUR, kiváló francia történetirő *külső* tagul ajánlom. Chuquet jelenleg, tizenöt év óta, a Collège de France tanára s ez idő szerint az Institut: „Académie des sciences morales et politiques“ osztályának elnöke. Tizenyolcz év óta a *Revue critique d'histoire et de la littérature* szerkesztője és ebben a magyar irodalom, különösen a M. Tud. Akadémia kiadványainak ismertetésére kiváló figyelmet fordít. Tagja a berlini, göttingai, müncheni és brüsszeli tudományos akadémiáknak. Nagyarányú tudományos munkásságából kiemelendők következő művei: Les guerres de la révolution, 11 kötet; Le général Chanzy; Paris en 1790; L'Ecole de Mars; Dugommier; La legion germanique; Journal de Desaix; Memoires du général Grivis; Quatre généraux de la Revolution; La jennesse de Napoleon, 3 kötet; L'Alsace en 1814; Etudes d'histoire, 3 kötet; Episodes et portraits, 3 kötet; J. J. Rousseau; Stendhal-Beyle; Etudes de littérature allemande, 2 kötet; Histoire de la littérature allemande stb. Ezenkívül szerkesztője a „Feuilles d'histoire“ cz. történelmi folyóiratnak. Legújabban „Bibliothèque de la Révolution et de l'Empire“ czímen egy új vállalatot indított meg, melyben főleg kiadatlan mémoire-okat, levelet, stb. tesz közzé abból a korból, melynek ő a legkitünőbb ismerője.

Fejérpataky László, r. t.

XX.

DR. CLAPARÈDE SÁNDORT, a genève-i történelmi társulat tagját s a magyar történetirodalom áldozatkész barátját, a M. Tud. Akadémia II. osztályába *külső* tagul ajánlom. Tudvalevő, hogy hazánk e nemeslelkű barátjának gazdag könyvtárában kerültek elő de Saussure Czézárnak, II. Rákóczi Ferencz fejedelem udvari nemesének törökországi emlékiratai és följegyzései, melyeket néhai nagyérdemű társunk, Thaly Kálmán Akadémiánk kiadásában 1909-ben közrebocsátott s melyek hazai történetünk egyik kevéssé ismert fejezetére, a Rákóczi-emigratio viszontagságaira új fényt derítettek. Claparède a nevezetes kútfő eredeti kéziratát, Thaly közbenjárására,

a M. Nemzeti Múzeum kéziratárának ajándékozta s ezzel történet-irodalmunkat örök hálára kötelezte. Szíves fáradozásával lehetővé tette azt is, hogy Saussure Lausanne-ban őrzött többi kéziratának magyar vonatkozású részei is lemásoltassanak s ekként a Saussure-kiadás lehető teljessé válhatott. Mindezen nemes tényeivel bőségesen rászolgált hazai tudományosságunk elismerésére. De a jeles férfiú érdeklődése hazánk iránt ezzel nem merült ki. Mint a genéve-i földrajzi társaság egyik mult évi ülésén tartott felolvasása tünisztja, ez időszerint nagyobb munkán dolgozik a nagy magyar Alföld történeti, földrajzi és néprajzi viszonyairól s ebből is kiviláglik, hogy hazánk iránt, melyet gyakorta fölkeres, a legélenkebb érdeklődéssel és rokonszenvvel viseltetik. (Felolvasásának ismertetése megjelent a Budapesti Hírlap 1910. május 6-iki számában.)

Mindenképen méltó tehát arra, hogy Alapszabályaink 17. §-a értelmében Akadémiánk külső tagjai sorába beválasztassék.

Borovszky Samu, l. t.

A III. OSZTÁLY A) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK :

XXI.

BÁNKI DONÁTOT, a magyar kir. József-műegyetemen a gépészerkezettan ny. rendes tanárát, a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet gépészmérnöki osztályának elnökét a III. A) osztályba *levelező* tagnak ajánljuk. Akadémiánk dicső emlékéü megalapítója, Széchenyi István gróf volt hazánkban a legelső, a ki a technikai vívmányoknak az emberi művelődésre és a társadalom alakulására való nagy befolyását tisztán felismerte, e meggyőződését szóval hirdette és cselekvéseinek áldásával átvitte a köztudatba is. Mindmáig kevésbbé ismeretes azonban az a tény, hogy a technikai téren működök boldogulására a pusztá leleményesség, magában véve, már korántsem elegendő. A korunkbeli mérnök a jelennek nagy gazdasági versengésében sikerre csak akkor számíthat, intuitív eszméi életreképes formában tetest csak akkor ölthetnek, ha fegyverzetét a természettudományok nagy vívmányainak tárházából kölcsönzi, ha szerencsés inventióját használatra kész természettudományos ismeretekkel és erős gazdasági érzékkel tudja egyesíteni. Az a követelés, melyet a gyakorlati élet a mérnökkel szemben támaszt, „maximalis létesítmény a munka és anyag minimumának felhasználásával“, a modern tervező mérnököt ma már mindenkor tudományos problema elé állítja, melynek megoldása ugyanakkora szellemi erőfeszítést igényel, mint bármely régibb tudomány talaján felmerült kérdés eldöntése. Ilyen — a szónak legjobb értelmében —

modern mérnök Bánki Donát, hazánknak egyik legsikeresebb gép-szerkesztője és legkiválóbb kutatója az elméleti géptan terén, a ki csakugyan erős inventíót széleskörű természettudományos ismeretekkel egyesít. Fényes tanúságot tesznek erről új gépszerkezetei, a melyek közül nem egy, világszerte általános elterjedésnek örvend, nemkülönben tisztán tudományos értekezései, a melyeket a nemzetközi irodalom sokszorosan felhasználott és méltányolt. Önálló szerkezetei közül legyen szabad néhányat külön kiemelniük.

Mindjárt a legelső, a szabadalmazott erőmérője, megszerkesztésének idején hasonló célú készülékekkel szemben jelentékeny haladást jelentett. Bánki e szerkezetének ismertetését a Magyar Mérnök- és Építészegylet a Hollán-díjjal való jutalmazásra érdemesítette. Ezt az ismertetést a világirodalom több szaklapja és könyvek is átvették. Így pl. I. Buchette „Guide pour l'essai des machines“ czimű munkának II. kiadásában 1891. p. 186, Kittler Handbuch der Elektrotechnik, P. Müller Zeitschrift des Vereins deutscher Ingenieure. Bánkitól származik a darú-szerkezetek amaz egyszerűsítése, a melylyel az ú. n. macskamozgatást a teheremeléssel egyesítette és a mely a közhasználatba átment. Maradandó nyomokat hagytak a gáz- és petroleummotorok technikájában az ő idevágó szerkezetei. A gáz- és petroleumkalapácsának szerkesztésében az az alapeszme vezérelte, hogy a kalapácsot a gáz- vagy petroleummotor munkahengerében képződő égéstermékek nagy feszültsége hajtja. Kalapácsa egyszeri indítás után folyton működik, mert a gáz- és levegőkeverék szabályos felrobbanása az ő szerkezetében teljesen biztosítva van.

A hőmotorok szerkesztése szempontjából elvi fontosságának bizonyult újításai; a gázmotorok szabályozása a szívás fojtásával, továbbá a zárt forgattyúszekrény, mely ma már a közhasználatba ment át.

Különösen kiemeljük benzinporlasztóját, mely a modern technikának egyik legszebb találmánya és a melynek első példánya 1892-ben a műegyetemünk gépműhelyében készült. E porlasztóját az egész világon elfogadták és a legkülönbözőbb szerkezeti kivitelben majd minden a világon lévő benzinmotornál használatban van. Fel- emlíjtjük vízhűtéses motorait, melyeknek elméletét ő fejtette ki és a melyek mindjobban terjednek (I. dr. Schreber reá vonatkozó közleményeit a „Dingler Polyt. Journal“-ban, Freitag-ét a „Zeitschrift d. Ver. deutsch. Ing.“ 1897. évf. 357. l., Chevillard-ét a „Revue industrielle“-ben 1897. évf. 313. l.) Idevágó elméleti kutatásai „Zur Theorie der Gasmotoren“ (Zeitschr. d. Ver. deutsch. Ing. 1892) czimű dolgozatában kimondott nagyfontosságú tételére vezették, melyet a gyakorlat teljesen beigazolt és mely abban áll, hogy a motorok effektív hatásfoka a compressio növelésével növekedik és hogy a gázmotor compoundizálása előnyt nem nyújthat. Meyernek 1898-ban megjelent dolgozatában foglaltaktól függetlenül arra a nevezetes eredményre jutott, hogy a

gázmotoroknál a kivihetőség tekintetében nem a Carnot-féle körfolyamat a leggazdaságosabb, mely gőzgépeknél a legjobb thermikus hatásfokot adja. Carnot körfolyamata csak akkor volna előnyös, ha korlátlanul tudnánk nagy compressio-feszültségeket alkalmazni és ezekre való tekintet nélkül lehetne a megengedhető legmagasabb hőfokot előállítani. A valóságban azonban nem a hőfok, hanem a feszültségi határ korlátoz bennünket. A hűtött motorhenger 2000° C-t is elbirna, de ennek előállítására 300 atmosfera compressio-feszültség kellene, holott 40 atm. nyomáson túl nem mehetünk. Ezen körülménynél fogva nem a Carnot körfolyamata, hanem az a folyamat a legelőnyösebb, melynél a melegbevezetés állandó feszültség mellett történik. Elméleti vizsgálódásai gyakorlati sikerre is vezették, mert ezek alapján szerkesztett vízbefecskendője a legjobban bevált. Nagyfotosságúak továbbá a gőzturbinák elméletébe vágó tételei és számítási módszerei, melyeket a nemzetközi irodalom e szerkezetekre vonatkozó legkiválóbb művei is felhasználnak (l. pl. Stodola-nak a francia akadémiaától koszorúzott „Die Dampfturbinen“ című munkájának IV. kiadásában a 36., 105., 106., 140., 199. és 201. lapokon). Vizgőztáblázatai világszerte el vannak terjedve és a turbinákkal foglalkozó mérnöknek ma nélkülözhetetlen segédeszközei.

Különös figyelmet érdemelnek még legújabb hydraulikai vizsgálódásai, melyekben a hydrodynamika törvényeinek hibás alkalmazásából folyó és a gyakorlatban igen elterjedt tévedéseket helyreigazított.

Publicatioinak lajstroma a következő :

A gázgépeknél használandó legcélszerűbb méretek és keverékek megállapítása, (Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye 1880, 431. old.) — Zur Ermittlung der vorteilhaftesten Mischungsverhältnisse und Dimensionen bei Gasmaschinen. (Civilingenieur, XXVII. Bd. 3. Heft.) — Új szerkezetű sebesség-szabályozó. (Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, 1882, 135. old.) — A víz mozgása csövekben. (Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, 1882, 316. old. — Még egyszer „A víz mozgása csövekben“. (Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, 1883, 58. old.) — Egy új surló tengelykapcsolás. (Műszaki Lapok, 1885, 33. old.) — A Mechwart-féle frictiós tengelykapcsolás. (Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, 1885, 28. old.) — Bánki Donát szabadalmazott erőmérője. (Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, 1886, 161. old.) — Magyar gőzeke. (Technologiai Lapok, 1889, 257. old.) — A magyar gőzeke a ludányi ekeversenyen. (Technologiai Lapok, 1889, 293. old.) — A gépészmérnöki foglalkozás szabályozásának kérdéséhez. (Technologiai Lapok, 1890, 70. old.) — A gázmotorok elmélete. (Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, 1892, 139. old.) — A Mechwart-féle gőzeke. (Technologiai Lapok, 1893, 263. old.) — Gáz- és petroleumkalapács. Bánki Donát és Csonka János szabadalma. (Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, 1893,

276. old. és Technologiai Lapok, 1893, 300., továbbá 1894. 8. old.) — Zur Theorie der Gasmotoren. (Zeitschrift des Vereins deutscher Ingenieure, 1893, 34. old.) — Gas- und Petroleumhammer von Bánki und Csonka. (Zeitschrift des Vereins deutscher Ingenieure, 1894, 582. old.) — A szabadalmi bizottság jelentése és a szabadalmi törvényjavaslat. (Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője, 1894, 145. old.) — A Ganz és társa gépgyár gázmotorai. (Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, 1894, 131. old. és Technologiai Lapok 1894, 148. old.) — A magyarországi gabonaelevátorok. (Technologiai Lapok, 1896, 60. old.) — Igazítható friktióos kapcsolások. (Technologiai Lapok, 1896, 89. old.) — Gőzhajtotta úthengerek. (Technologiai Lapok, 1896, 52. old.) — A dessauai gázvasut. (Technologiai Lapok, 1896, 208. old.) — A Diesel-motor és a hőmotorok. (Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, 1898. — Racionális hőmotor szerkesztésének alapelvei. (Polytechnikai Szemle, 1898, 6. sz. — Zur Theorie der Wärmemotoren. (Zeitschrift des Vereins deutscher Ingenieure, 1898, 33. sz. és 1798. old.) — Gázmotor, Petroleummotorok, Munkamérők, Tengelykötések, Vízikereknek című czikkelyek a „Pallas Nagy Lexikoná“-ban. — Le moteur Diesel et les moteurs thermiques. (Le Génie Civil, 1899, 258. old.) — Szivattyúventilek szerkesztése. (Magyar Mérnök- és Építész-Egylet, Közlönye, 1904.) — Gőzturbinák szerkesztési alapelvei. (Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, 1905.) — Abstufungstafel für Dampfturbinen. (Zeitschrift des Vereins deutscher Ingenieure, 1905.) — „Die Kreisel und ihre Leistungen.“ Zugschrift. (Zeitschrift des Vereins deutscher Ingenieure, 1905, 1060. old.) — Bases du calcul des turbines à vapeur. Liege-i nemzetközi kongresszus kiadványa, 1905.) — Versuche mit Turbinenschaufeln. (Zeitschr. für das gesamte Turbinenwesen, 1906, 1. sz. — Grundlagen zur Berechnung der Dampfturbinen. (Zeitschr. für das gesamte Turbinenwesen, 1906, 5., 6., 8., 10. sz.) — „Einheitliche Bezeichnungen.“ Zugschrift. (Zeitschrift für das gesamte Turbinenwesen, 1906, 5. és 10. sz.) — „The stream-turbine“. (Minutes of Proceedings. 1906. Vol. CLXIII. Part. 1.) — Gőzturbinák összehasonlítása. (Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, 1906.) — Vergleich der Aktions- und Reaktions-Dampfturbinen. (Zeitschrift des Vereines deutscher Ingenieure, 1906.) — „Neuere Wärmekraftmaschinen“. (Josse könyvének ismertetése. Elektrotechnische Zeitschrift, 1906.) — Versuche über Strömungserscheinungen des Wassers bei plötzlichen Richtungs- und Querschnittsänderungen. (Dinglers Polytechnisches Journal, 1906, 321. kötet, 817. old.) — Stufenzahl der Zentrifugalpumpen. (Zeitschrift für das gesamte Turbinenwesen, 1906, 457. old.) — Vízgőztáblázat. (Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közl., 1907.) — A nagynyomású centrifugalszivattyúk fokszámainak megállapítása. (Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, 1907.) — Emlékbeszéd belecskai Mechwart András felett. (Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője, 1908. Építő Ipar jan. 26. és febr. 2. száma. Pester Lloyd 1908. jan.

19. számában kivonatosa.) — Wasserdampftafel. (Zeitschrift für das gesamte Turbinenwesen, 1908. 53. — Hochdruck-Zentrifugalpumpen. (Zeitschrift des österr. Ing.- und Architekten-Vereines, 1908. 8. és 9. sz. Molnárók Lapja, 1908. 17., 18., 19. és 20.) — Les pompes centrifuges à haute pression. (Revue de Mécanique, 1908. — Diagramme de M. Bánki pour la vapeur d'eau. (Revue de Mécanique, 1908. — Hydraulikai tételeknek hibás alkalmazásairól. (Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, 1909. 73. old.) — Wasserdampftafel mit Benützung der spezifischen Wärmen (Cp) von Koblauch und Jacob. (Zeitschr. für das gesamte Turbinenwesen, 1909, 263. old.) — Über unrichtige Anwendungen hydraulischer Sätze. (Zeitschr. des Vereins deutscher Ingenieure, 1909, 1490. old.) — „Allgemeine Theorie über die veränderliche Bewegung des Wassers in Leitungen“, von Alliévi, Dubs und Bataillard. (Könyvismertetés. Zeitschr. des Vereins deutscher Ingenieure, 1909.) — Nagy gépegység és gyors üzem a géptechnikában. (Természettudományi Közlöny, 1910, 153. old.) — Antrieb von Schiffen mittelst radialen Reaktionspropellers. Zugschrift. (Zeitschrift für das gesamte Turbinenwesen, 1910, 578. old.) — Hydraulischer Stabilisationsautomat für Flugmaschinen. (Der Motorwagen, 1910. 102. old.) — Önműködő stabilizáló berendezés repülőgépeken. (Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője, 1910. 89. old.) — „Saughöhe und Ansaugen der Kolbenpumpen.“ Zugschrift. (Zeitschrift des Vereins deutscher Ingenieure, 1910, 735. old.) — Automatischer Stabilisationsautomat für Flugmaschinen. (HP. Fachzeitung für Automobilismus und Flugtechnik, 1910, 12. sz.) — Harmadik gépszervezeti tanszék, a hydrogépek tanszéke. (Magyarország, 1910, május 26.)

Bánki Donátot 30 évi szakadatlan és sokszor alapot vető kutató munkássága alapján a legmelegebben ajánljuk a megválasztásra. Tesszük ezt abban a reményben, hogy a tek. Akadémia igaz érdeknek elismerését nem fogja megtagadni és abban a meggyőződésben, hogy megválasztása esetében Akadémiánk benne buzgó és fáradhatatlan munkást nyerne tagjául.

Kherndl Antal, r. t.

Rados Gusztáv, r. t.

XXII.

Báró HARKÁNYI BÉLA dr. csillagászt, budapesti egyetemi magántanárt, főrendiházi tagot a III. osztály A) alosztályába *levelező* tagnak batorkodunk ajánlani.

Báró Harkányi Béla csillagászati tanulmányait a budapesti, lipcei, strassburgi és párisi egyetemeken végezte, gyakorlati kiképzését pedig a lipcei, strassburgi, párisi és potsdami csillagvizsgálókon, meg az Északamerikai Egyesült-Államokban két ízben tett tanulmányi útjában nyerte. A megfigyelés és mérés művészetének rejtettebb

titkaiba a Comité international des Poids et Mesures breiteuli laboratoriumában iparkodott behatolni.

1899-től fogva három éven át az ógyallai m. kir. Astrophysikai Observatorium observatora volt s főleg photometriai és spektralanalytikai vizsgálatokkal foglalkozott. 1907 óta a budapesti kir. magyar Tudományegyetemen az astronomia magántanára és ezen minőségében az astronomia és astrophysika majd egész körére terjedő előadásokat tart. 1901-ben részt vett báró Eötvös Lorándnak a Balaton jegén tett földnehézség-megfigyeléseiben, és nem zárkozott el a balatoni kutatás más, physikai jellegű tanulmányai elől sem.

Irodalmi tevékenysége a következő czimeket öleli fel: Az észak-amerikai observatoriumokról. *Math. és Phys. Lapok*, III. k. 139—148. l. 1894. — A sarkmagasság-változások meghatározása és elméleti magyarázata. *Doctori értekezés*. Budapest, 1896. — *Photometrische Beobachtungen der Nova*. (3, 1901). *Persei. Astr. Nachr.* 155. k. és 156. k. 1901. — *A Nova*. (3, 1901) *Persei photometriai megfigyelései az ógyallai observatoriumon*. *M. T. Akadémia Math. és Természettud. Értesítője*. XIX. k. 374—393. l. és *Math. und Naturwiss. Berichte aus Ungarn*. XIX. k. 1901. — *Über die Temperaturbestimmung der Fixsterne auf spektralphotometrischem Wege*. *Astr. Nachr.* 158. k. 17—24. l. 1902. — *Az égi testek hőmérsékletének meghatározásáról*. *Math. és Phys. Lapok*. XII. k. 256—274. l. 1903. — *Jahresbericht über die Tätigkeit der Sternwarte Ógyalla*. *Vierteljahrschr. d. Astr. Gesellsch.* 36. k. 1901. és 37. k. 1902. — *Az anomal dispersio szerepe az astrophysikában*. *Math. és Phys. Lapok*, XIII. k. 143—155. l. 1904. — *Hullámos vízfelületek fénytükrözési jelenségei*. *A Balaton tudományos tanulmányozásának eredményei*. I. k. 5. rész. II. szakaszából. 19. l. — *Megemlékezés Gothard Jenőről*. *Természettud. Közlöny*, XLI. k. 1909. — *Eugen von Gothard*. *Astrophys. Journal*. XXXI. k. 1910. — *Über die Flächenhelligkeit, photometrische und photographische Grösse und Temperatur der Fixsterne*. *Astr. Nachr.* 185. k. 1910. — *Darstellung der photometrischen und photographischen Grösse als Funktion der Temperatur der Sterne*. *Astr. Nachr.* 186. k. 1910.

Báró Harkányi Béla legfontosabb és a külföldön is méltó elismerést nyert tanulmányai az állócsillagok hőmérsékletéről adtak, néhány kezdetlegesebb kísérletet nem számítva, először pontosabb és megbízható képet, és legújabb, külföldön szintén csakhamar utánzóra talált vizsgálódásai alapos reményt nyújtanak az állócsillagok méreteinek megismerhetésére.

Meggyőződésünk, hogy a Magyar Tudományos Akadémia ajánlottunkban az astrophysika szorgalmas és eddigi működéséből ítélve, szerencsés művelőjét találja, a kinek elismertetése Akadémiánknak dicsőségét is öregbítő ösztönzésül fogna szolgálni.

Fröhlich Izidor, r. t.

Kövesligethy Radó, r. t.

XXIII.

LOCZKA JÓZSEF urat, a Magy. Nemz. Múzeum chemiai laboratoriumának főnökét, ismételve ajánlom *levelező* tagnak a III. osztály A) alosztályába. Nevezett kitünő chemikus jelenleg is folytatja buzgón tudományos működését, a mennyiben egyrészt a jelenleg használatban lévő chemiai analytikai módszereket megbízhatóságukra vizsgálja meg, másrészt pedig pontos és exakt módon elemezi chemiailag a magyarországi ásványokat. Mind a két irányban kifejtett munkálkodásával fontos eredményeket ért el, melyek a tudományt nem csak mértékben gazdagították.

Nem szándékozom a mult évi ajánlatomban közölt tudományos munkálatait ismét felsorolni és azokat méltatni, de határozottan mondhatom, hogy Loczka József az akadémiai tagságra nagyon is méltó.

Az ő megválasztása hosszú sikeres működésének megjutalmazása lenne és buzdítása a tudományos kutatásokra a jövőben is.

Dr. Wartha Vincze, l. t.

XXIV.

IFJ. SZILY KÁLMÁN műegyetemi nyilv. rk. tanárt, a III. osztály A) alosztályába *levelező* tagnak ajánljuk. Szily a matematikai és physikai tudományok irodalmában másfél évtized óta eredményes munkásságot fejt ki. Dolgozatai közül a következőket emeljük ki:

1. Fémdrótok elektromos ellenállásának esavarás-okozta változása. Budapest 1898. (ugyanez megjelent német fordításban: Math. u. Naturwiss. Berichte aus Ungarn 16. kötetében és francia kivonatban a Comptes Rendus des Séances de l'Académie des Sciences 128. kötetében és a Journal de Physique (3) 8. kötetében.) Azelőtt csak annyit tudtunk, hogy esavarásra nő, visszacsavarásra csökken az elektromos ellenállás, de a közelebbi törvényszerűség ismeretlen volt. Szerző saját kísérletei és észleletei alapján a törvényszerűséget quantitative megállapítja.

2. Sikmózgású érdes testek ütközése Math. és Term. Tud. Ért. 1901. (ugyanez megjelent a Berichte aus Ungarn 19. kötetében németül). Routh és Darboux munkálatai óta matematikai szempontból teljesen megoldottnak tekinthető az érdes testek ütközési problémája, de a megoldás mechanikai tartalma homályban marad. Szerző e mechanikai tartalmat domborítja ki dolgozatában, megmutatván, hogy az ütközés lefolyása és végeredménye az összeütköző testek súlypontjainak az érintkezési fősíkokhoz való relativ helyzetétől mi-képen függ.

3. Huzókísérletek belső nyomásra igénybe vett csövekkel. Az anyagvizsgálók 1901-iki budapesti nemzetközi congressusán tartott

előadás. (Megjelent német és francia nyelven a congressusi kiadványok során és magyarul a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye 36. kötetében.) Kirkaldy [vizsgálataiból ismeretes, hogy hengeralakú rudak húzó szilárdsága a köpenyfelületen alkalmazott behorpasztás folytán gyarapodik. Más szóval az anyag összenyomódottsága a húzó szilárdságot gyarapítja. E qualitative megállapított tényt quantitative biztosítani a cél, a melyet a szerző igen elmés kísérleti berendezéssel és theoretikus megfontolással megold.

4. Adalékok a statika elemeihez. (Math. és Phys. Lapok 16. k.) Szily e dolgozatban az erők összetevésére vonatkozó két új tételt állít fel.

5. A feszültségi állapot alapegyenleteiről. (Math. és Phys. Lapok 17. kötet.) Az általános értelemben vett rugalmassági elmélet egyik ismeretes tétele értelmében az r normálisú felületelem feszültségének s irányú componense egyenlő az s normálisú felületelem r irányú componensével. Szerző megmutatja e tétel direkt bizonyítását és azt, hogy e tételből az egy pontban uralkodó feszültségi állapot teljes jellemzése következik. Egyben vázolja van e dolgozatban egy eljárás, a mely a folytonos testek ismeretes statikai alapegyenleteinek elvileg új levezetésére alkalmas.

6. A folytonos erőtér statikája. (Math. és Term. Tud. Ért. 28.) Szerző a térben pontról pontra egyenletesen változó erő eloszlásának geometriai tulajdonságait állapítja meg. Tudunkkal evvel a problémával ez általános fogalmazásban előtte még senki sem foglalkozott, minélfogva az itt bemutatott tételek teljesen újak.

E dolgozatok alapján ifj. Szily Kálmánt, mint a matematikai és természettudományokkal kitaróan, szeretettel és eredményesen foglalkozó férfiút, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjául ajánljuk.

Báró Eötvös Loránd, r. t.

Réthy Mór, r. t.

A III. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

XXV.

Dr. CHOLNOKY JENŐ kolozsvári egyetemi ny. rendes tanárt a III. osztály B) alosztályába levelező tagnak ajánljuk. Chólnoky Jenő alapos tudással műveli a földrajzot. Tudományos munkáiban, a melyek egy része „A Balaton tudományos tanulmányozásának eredményei” című munkában jelent meg, önálló felfogással oldott meg több problémát a physikai földrajz köréből. Ilyenek a siker állóvizek mozgásai

és nivóváltozásai, a vízfelületek szintüneményei, a befagyás jelenségei. Kidolgozta a futóhomok mozgásának törvényeit. Tüzetesen foglalkozott több értekezésben a meteorológiával és a klimatológiával; a „Levegő physikai földrajza” című nagyobb munkája jeles főiskolai kézikönyv. Dél-Mandzsucsia orotektonikai viszonyairól, a chinai folyószabályozásról és talajjavításról, a Tiszameder helyváltoztatásairól, az Alföld regionalis felosztásáról írt tanulmányai Cholnoky Jenőt a topographiai problémák megvilágításában is jó megfigyelő és világos ítéletű kutatónak bizonyítják. Anthropogeographiai tekintetben is szolgált a földrajz egyetemességének: a chinai halászatról, a chinai erdőségekről, a chinaiak építkezéseiről szóló értekezéseiben.

Hét év óta szerkesztvén a „Földrajzi Közleményeket” nagy kritikai tevékenységet fejtett ki a földrajzi munkák ismertetése körül. Szervezte a Földrajzi Társaság vándorgyűléseit és már több alföldi városban megkedveltette a földrajzi tudományt. Mint a Földrajzi Társaság ügyvivő alelnöke, az Alföldi Bizottság szervezésében és az alföldi kutatás megindításában nagy tevékenységet fejt ki.

A nemzetközi kritika Cholnoky Jenőnek mindazon munkálatait, a melyek idegen nyelven és fordításban megjelentek, osztatlan nagy elismeréssel fogadta.

Melegen ajánljuk ennél fogva Cholnokyban egy önzetlen lelkes tudósnek levelező tagul való megválasztását; — abban a meggyőződésben tesszük ezt, hogy mint Akadémiánk tagja, az elnyert buzdítás folytán tudományos hírnevünket teljes erejéből mindjobban fogja majd szolgálni.

Lóczy Lajos, r. t.

Koch Antal, r. t.

Dr. Schafarzik Ferencz, l. t.

XXVI.

DR. RICHTER ALADÁRT, a kolozsvári egyetemen az általános növénytan ny. r. professorát és a botanikus intézet s kert igazgatóját, *levelező* tagnak ajánlom.

Richter Aladár botanikai irodalmi közléseit 24 év előtt kezdte meg. Áttekintve szakbeli dolgozatait — melyek a botanikának szélesebb öveit ölelik föl s működését külön is méltatva, három irányban csúcsosodik ki összmunkássága.

Richter a floristika terén kezdi botanikus pályáját, hazánk érdekesebb területeinek tüzetes átvizsgálása révén a magyar flora ismeretéhez nyújt adatokat s nem egy vitás kérdést tisztáz ezek során.

Külföldi tanulmányútja, illetve müncheni, párisi (1891—1892) tartózkodása: Radlkofer, van Tieghem, Vesque, Bureau stb., hatása — kinknél tanulmányait szélesíti — majd egy más irány felkarolására ad Richternek serkentést. Felkarolja az exotikumokat is, foglalozik némely, főleg délamerikai érdekesebb genus összehasonlító

morphologiai tanulmányozásával az útjain meglátogatott nagy herbariumok nyújtotta anyagon. 1906/1907-ben újból alkalma nyilván hosszabb külföldi tartózkodásra, Berlinben és Grácban dolgozik s utóbbi helyen Haberlandt mellett mint az élettani anatómiának már sikereket felmutató munkása teljesen ennek a disciplinának hódol meg s ily értelemben irányítja azután tanítványai működését is. Kiemelendők különösen a léggyökerek anatómiai szerkezetéről, meg a Cecropiák levélanatómiai viszonyairól írott munkálatai, melyek a „Bibliotheca Botanica”-ban jelentek meg bizonyító dokumentálással: s Richtert mint hivatott bűvárt mutatják be. Felemlítendő, hogy dolgozataiból több, így a jegyzék 19., 20., 27., 31., 34. száma alatti, a M. Tud. Akadémia III. osztályában is bemutatásra került.

Dolgozatainak harmadik csoportjába foghatók azok, melyek többrendbeli nagyobb külföldi útjai alkalmából: a botanikai intézmények, laboratóriumok, kertek, gyűjtemények aprólékos részletességű tanulmányozásáról tesznek tanúságot s megismertetnek további törekvéseivel.

Szerintem a növénytannak a felső oktatás terén kiváló jelentőség jut osztályrészüül, a növénytan nemcsak biológiai előkészítő s tájékoztató disciplina gyanánt játszik fontos szerepet mint a természetbúvárlati gondolkozás kifejlesztésének elsődrendű eszköze általán, így a gyógyszerészi s orvosi előképzés terén is nevezetesen, — s nemcsak mint önmagáért mivelendő tudománykör követeli meg leg-hathatósabb támogatását, hanem hazánkban az alkalmazás terén is folyton fokozódó fontosságra tesz szert, a botanikai nevelésnek külterjessé tétele, a nagyközönség botanikai művelése s a gyakorlat igényeinek minél sikeresebb kielégítése révén, úgy hogy mindezért a botanikai oktatásnak országos közérdekből való áldozatkész fölkarolását, elősegítését, föllendítését elsődrendő kulturális s gazdasági feladatnak, sőt követelménynek kell tekintenem.

Ebből a nézőpontomból tehát szintén méltánylandó Richter Aladárnak működése, kinek a kolozsvári tud. egyetemi katedrán a legszebb alkalom nyújtott tapasztalatai értékesítésére, hol szem előtt tartva ennek a katedrának szép tradícióit s tovább haladva az elődök által nagy fáradsággal feltört csapáson, az oktatás érdekében a botanikai intézet további fejlesztését, a kertnek a már megalapozott biológiai irányban folytatólagos további kiépítését s a gyűjtemények gyarapítását tekinté főfeladatának. S idevágó dolgozatai, melyekben részint beszámol s feltárja az elért eredményeket, részint a tudományművelés s oktatás szükségleteinek minél teljesebb mértékben megadását sürgeti, élénken tanúskodnak e téren kifejtett munkásságáról.

Richter Aladárt jellemzett, elismert szakbeli tudományművelő munkássága, karöltve a felső oktatás terén a botanikának tett jó szolgálataival érdemessé teszi arra, hogy a M. Tud. Akadémia tagjai

körébe fogadja s bizvást bizom abban, hogy Richter Aladárt, ki élte s dolgozó ereje delén van, az Akadémia elismerése lankadatlan, buzgó munkásságra fogja serkenteni.

Dolgozatai megjelenésük sorrendjében a következők: 1. Két kirándulás Gömörben. Kanitz: Magyar Növénytani Lapok. XI. 1887. 162—170. — 2. Közlemények Gömörmegye gombáiról. Mykologische Mitteilungen aus dem Gömörer Komite. Természetr. Füzetek. XI. 1887—88. 65—74. és 95—97. — 3. Adatok a Veporhegység és a Fabova hegycsoport florájának ismeretéhez. Kanitz: Magyar Növénytani Lapok. XII. 1888. 113—125. — 4. Botanische Notizen zur Flora des Komitates Gömör. Österr. Botan. Zeitschr. XXXVIII. 1888. 199—200. — 5. Gömörmegye Rosaceái és még néhány adat Szepes és Abauj-Torna megyék Rózsa-féléinek ismeretéhez. Die Rosaceen des Komitates Gömör und noch einige Daten zur Kenntnis der Rosaceen der Komitate Szepes und Abauj-Torna. Természetr. Füzetek. XII. 1889. 1—12. I. Táb. — 6. *Rubus Fábryi* Alad. Richt. nov. sp. und *Rosa subduplicata* Borb. var. nov. albiflora A. Richt. Botan. Centralblatt. X. XXXVIII. 817—819. — 7. Növénytani Közlemények Felső-Magyarhonból. Botanische Mitteilungen aus Ober-Ungarn. Tab. VII—VIII. Természetr. Füzetek. XII. 1889. 171—196. 234—242. — 8. Zwei für die Flora von Ungarn neue Soldanellen: *Soldanella minima* Hoppe und *S. pusilla* Baumg. S. montana Willd. hybr. nov., nebst Bemerkungen zum Artikel „Das Artenrecht der *Soldanella Hungarica* Simk.“ von Dr. Eustach Woloszczak. Mit einem Holzschnitt. Engler: Botan. Jahrb. XI. 1890. 459—466. — 9. Kubinyi adatai és a Királyhegy flórája. Verseczi reáliskola 1890—91. évi értesítőjében. — 10. Rhodologiai adatok a magyar és a francia flóra ismeretéhez. Dates rhodologiques par rapport à la flore de Hongrie et de France. Természetr. Füzetek. XVI. 1893. 138—143, 196—197. — 11. The Royal Botanic Society of London. A londoni kir. botanikai társulat. Kertészeti Lapok. 1894. 4—9. és Mathem. u. Naturwiss. Ber. aus Ungarn. XII. 1895. 395—6. — 12. A növényvizsgálat és rendszerezés elvei Linnéig. Budapesti Szemle. 78. 1894. 466—474. — 13. A német, francia, belga, angol és svájci egyetemek és akadémiák, azok természetr. Füzetek, főképp növénytani intézetei, muzeumai és botanikus kertjei. Nm. Vallás- és Közoktatásügyi Miniszterhez intézett tanulmányúti jelentés. Aradi kir. főgymn. 1893—94. értesítőjében. — 14. A Lyon-városi botanikus kert. Pótfüzetek a Természettud. Közlönyhöz. 1894. XXIX—XXX. 136—139. és Der Centralbotanische Garten der Provence im Parc de la tête d'Or in Lyon. Mathem. u. Naturwiss. Berichte aus Ungarn. XII. 1895. 402—403. — 15. A fontainebleau-i botanikai állomás. Pótfüzetek a Természettud. Közlönyhöz. 1894. XXXI. 232—235. — 16. Megjegyzések a párisi és kewi herbarium Cortusairól, valamint a *Cortusa pekinensis* pro var. Bemerkungen über die *Cortusa*-Arten des Pariser und Kewer Herbariums und die *Cortusa Pékinensis* A. Richt. pro var. Mit 3 Figuren.

Természetr. Füzetek. XVII. 1894. 130—136, 185—191. és Mathem. u. Naturw. Ber. aus Ungarn. XII. 1895. 409—410. — 17. A nyugat-európai természetrajzi kirándulások kulturjelentősége főképp Franciaországban. Budapesti Szemle 81. 1895. 291—295. és Die kulturhistorische Bedeutung der naturhistorischen Ausflüge in West-Europa, insbesondere in Frankreich. Math. u. Naturwissensch. Berichte aus Ungarn. XII. 1895. 396. — 18. Linné herbariuma, conchylia és insecta gyűjteménye és könyvtára Londonban. Természettud. Közlöny. XXVII. 1895. 48. és Das Linné-Herbarium, die Conchylien- und Insektenammlung und die Linné-Bibliothek in London. Math. u. Naturwiss. Berichte aus Ungarn. XII. 1895. 410—411. — 19. A tropikus flora három vitás genera: Cudrania, Plecospermum és Cardiogyne anatómiai és systematikai viszonyairól. Die anatomischen und systematischen Verhältnisse dreier problematischer Genera der tropischen Flora: Cudrania, Plecospermum und Cardiogyne. Tab. V—VI. Természetr. Füzetek. XVIII. 1895. 226—239, 294—307. és Math. u. Naturwiss. Ber. aus Ungarn. XI. 1894. 419—420., XIV. 1895—96. 332. — 20. Anatómiai és rendszer-tani vizsgálatok az Artocarpeák köréből. Anatomische und systematische Untersuchungen aus dem Kreise der Artocarpeen. Math. és Természettud. Értesítő. XIII. 1895. 288—298. és Math. und Naturwiss. Ber. aus Ungarn. XII. 1895. 405—406. — 21. Vergleichende anatomische Untersuchungen über Antiaris u. Artocarpus. Taf. III. Mathem. und Naturwiss. Ber. aus Ungarn. XIII. 1895. 128—142. — 22. A bruxellesi állami botanikus kert. Jardin Botanique de l'État à Bruxelles. Aradi kir. főgymn. 1894—95-iki értesítőjében. — 23. „Herbarium“ középiskolai használatra. Utmutatással. Arad. 1895. — 24. Pteridographiai adatok főképp Magyarország flórájának ismeretéhez. Pteridographische Mitteilungen hauptsächlich zur Kenntnis der Flora von Ungarn. 1—7. ábrával. Természetr. Füzetek. XIX. 1896. 80—92, 113—115. — 25. Über die Zwergform des Botrychium Lunaria. Math. u. Naturwiss. Ber. aus Ungarn. XIV. 1895—96, 348—49. — 26. Természettudományi élet a nyugat-európai főiskolákon. Budapesti Szemle. 87. 1896. 360—381. — 27. A nilusi tündér-rózsa, vagy ál-lótusz a magyar flórában (Nymphaea Lotus L. sens. str.-syn. N. thermalis D. C.). Die weisse Seerose oder Pseudo-Lotos-Blume des Nilgebietes in der ungarischen Flora. Tab. V. Természetr. Füzetek. XX. 1897. 204—221, 267—287. — 28. Friedrich A. Hazslinszky. Nekrolog. Naturwissensch. Rundschau. XII. 1897. 155—56. — 29. Ludwig Jurányi. u. o. 246—247. — 30. Über die Blattstruktur der Gattung Cecropia, insbesondere einiger bisher unbekannter Imbauba-Bäume des tropischen Amerika. Mit 5 Doppeltafeln und 3 einfachen Tafeln. Bibliotheca Botanica. 1898. 1—25. Stuttgart és Math. u. Naturwiss. Ber. aus Ungarn. 1893. 322—3. — 31. Adatok a Maregraviaceae és az Aroideae physiologiai-anatómiai és systematikai ismeretéhez. Beiträge zur physiologisch-anatomischen und systematischen Kenntnis der Maregraviaceen und Aroideen. Tab.

II—V. Természetrizsi Füzetek. XXII. 1899. 27—87. — 32. Zichy Jenő gróf ázsiai útjának növényteni eredményeiről. Természettud. Közölny. XXXI. 1899. 370. — 33. Természettudományi állapotaink és a külföld. Budapesti Szemle. 99. 1899. 321—332. — 34. Physiologisch-anatomische Untersuchungen über Luftwurzeln mit besonderer Berücksichtigung der Wurzelhaube. Mit 12 Tafeln. Bibliotheca Botanica. 54. 1901. 1—50. Stuttgart. — 35. Europa természettudományi, főleg botanikus intézetei, múzeumai és kertjei. Az Erdélyi Múz. Természettudományi Értesítő. XXI. 12—72, XXII. 124—35, XXIII. 65—140, XXIV. 1902. 55—106, XXV. 1903. 79—126, XXVI. 1904. 175—222.

Ezekből külön is megjelentek a következők: Az új kir. botanikus kert Berlin-Steglitz mellett Dahlemben, hazai állapotainkra, különösen a kolozsvári egyetemi botanikus (múzeum-)kert jövőjére való tekintettel. 6 képpel. Kolozsvár, 1902. — Braunschweig és a természettudomány. 10 képpel. 1—16. Kolozsvár, 1902. — Zágráb természettudományi intézményei, főleg botanikus kertje, különösen vonatkozással „Erdély” egykori magyar fővárosa: Kolozsvár hasonló intézményeire. 20 képpel. 1—25. Kolozsvár, 1902. — Majna-Frankfurt pálmakertje és egyéb természettudományi intézményei. 11 képpel. Kolozsvár, 1903. — 36. Tájékoztató beszámoló a kolozsvári tud.-egyetem növényteni intézetéről és botanikus kertjéről. A kolozsvári tud. egyet. math.-term. tud. Karának IV. rk. ülésén előadott és Kolozsvárt 1903-ban megjelent emlékirat. — 37. A kolozsvári m. kir. tudományegyetem általános növényteni intézete és botanikus kertje. „A Kolozsvári Ferencz József tudomány egyetemnek Emlékkönyve” cz. díszműben. 9—107. 10 képpel és egy kerti tervrajzzal. 1903. — 38. Jelentés az Erdélyi Múzeum növénytárának állapotáról az 1899. évben. Az Erd. Múzeum Természettudományi Értesítő. XXI. 263—266. — 39. Jelentés az Erdélyi Múzeum növénytáráról az 1900. évben múzeumi közállapotainkra való visszatekintéssel. U. o. XXIII. 201—228. — 40. Jelentés az Erdélyi Országos Múzeum növénytáráról az 1901. évben, tekintettel a múzeumi s botanikai munkálkodás lehetőségére Kolozsvárt. U. o. XXIV. 1902. 115—122. — 41. Jelentés az Erdélyi Országos Múzeum növénytáráról az 1902. évben, némi vonatkozással a „Botanikus Múzeum” megalapítására Kolozsvárt. U. o. XXV. 1903. 139—147. — 42. Jelentés az Erdélyi Országos Múzeum növénytáráról az 1903. évben, az eladdig egységes vezetés megosztására való vonatkozással. U. o. XXVI. 1904. 98—120. — 43. Jelentés az Erdélyi Nemzeti Múzeum növénytáráról az 1904. évben, vonatkozással e múzeum multjára és jelenére. U. o. XXVII. 1905. 229—234. — 44. A magyar királyi tudományegyetem és az Erdélyi Nemzeti Múzeum botanikus múzeuma Kolozsvárt. 2 táblával és 10 képpel. 1—53. 1905. — 45. Egy magyar természetbúvár útinaplójából: I. I—XXIII. és 1—257. 93 képpel. 1904. II. I—XXX. és 1—459. 6 táblával és 201 képpel. — 46. A kolozsvári magyar királyi „Ferencz József” tudományegyetem növényteni intézete és botanikus kertje (1872—1904.) I—VI. táblával

és 144 képpel. Kolozsvár, 1905. — 47. Jelentés az Erdélyi Nemzeti Múzeum növénytáráról az 1905. évben, vonatkozással a növénytár egységes vezetésének helyreállítására. Múz. Füzetek 1907. évi Értesítője. 77—81. — 48. Nm. H. c. Dr. Gróf Apponyi Albert V. K. Minister Úrhoz intézett hivatalos Emlékirat; a math.-természettudományi Kartól a kolozsvári múzeum-(botanikus)kertbe tervezett építkezések kapcsán: A kolozsvári tud. egyetemi (esetleg új) botanikus kert jövődősorsa tárgyában. Kolozsvár, 1906. 1—12. — 49. Jelentés az Erdélyi Nemzeti Múzeum növénytáráról az 1906. évben, vonatkozással a múzeum-(botanikus-)kert sorsára és a botanikus múzeum fejlődésére. Erd. Múz. Egyes. Évkönyve. 1906. 80—87. Kolozsvárt, 1907. — 50. Jelentés az Erdélyi Nemzeti Múzeum növénytáráról az 1907. évben, Fabry Jánosra való megemlékezéssel (1 arczképpel). Erd. Múz. Egyes. 1907. évi Évkönyv. 1—22. Kolozsvárt, 1908. — 51. Nm. Dr. Wekerle Sándor m. kir. Ministerelnök stb. Ő Excellentiájához intézett Emlékirat: A Székes-Főváros fejlesztéséről szóló törvényjavaslattal kapcsolatba hozott 1. Budapesti botanikus kertnek a Margitszigetre való áttelepítése; továbbá: 2. A kolozsvári tud. egyetemi botanikus kert új telkének sürgős megvásárlása és a 3. Fiumei „Villa Giuseppe” parkjának kulturintézményként a magy. kir. kincstár részére leendő megszerzése tárgyában. 1—8. Kolozsvár, 1908. — 52. Jelentés az Erdélyi Nemzeti Múzeum növénytára 1908. évi állapotáról, vonatkozással a múzeum-kertet pótló új botanikus kert megalapítására és a botanikus múzeum kérdésének a megoldására. 1 képpel. Erd. Múz. Egyes. 1908. évkönyvében. 1—17. Budapest, 1909. — 53. Jelentés az Erdélyi Nemzeti Múzeum növénytára 1909. évi állapotáról. 2 képpel. U. o. 1909. 1—12. Kolozsvárt, 1910. — 54. Az Erdélyi Nemzeti Múzeum növénytani osztályának multja és jelene (1859—1909). 32 képpel. Az Erd. Múz. Egyes. 50 éves fennállásának emlékére kiadandó „Emlékkönyvben”. Kéziratban. — 55. Magyar Botanikus Múzeum Kolozsvárt. 35 képpel. Az Erd. Múz. Egyes. 50 éves jubil. alkalmából. Kéziratban.

Istvánffi Gyula, l. t.

XXVII.

SZÉKELY ÁGOSTON dr.-t, a budapesti Pasteur-intézet igazgatóját, egyetemi cz. rendkívüli tanárt, levelező tagnak ajánljuk. Székely dr. Budapesten született 1868-ban; nemrég elhunyt nagynevű festőknek, Székely Bertalannak a fia. Orvosi oklevelét Budapesten szerezte 1888-ban. Már két évvel előbb, 1886-ban, a néhai Högyes tanár vezette általános kórtani intézetbe állott be gyakornoknak. Később tanársegéd, majd adjunktus lett ugyanezen intézeten, s Högyes tanár halála után (1906) egy ideig azt mint helyettes tanár vezette is. 1899-ben a fertőző betegségek sorából magántanárrá képe-

sítették és 1907-ben rendkívüli tanári czímet nyert. Ugyancsak 1907-ben egyik nagyjelentőségű közegészségügyi intézményünknek, a Pasteur-intézet élére került mint igazgató, s ezzel Högyes Endre örökébe lépett. Az azóta lefolyt néhány esztendő alatt bőven megmutatta, hogy ezt a fontos intézményünket nemcsak hogy meg tudja tartani a magaslatán, hanem azt még tovább is tudja fejleszteni. Székely dr. az általános kórtan terén értékes irodalmi működést fejtett ki, melyet a budapesti kir. orvos-egylet és akadémiánk is honorált, midőn neki a Balassa-díjat (1895), illetőleg a Rózsay-díjat (1899) ítélte oda. Dolgozatai részben önállóan megjelent munkák, részben kisebb értekezések; munkálatainak sorozata alább olvasható. Buvárkodó munkálkodása főkép a fertőző betegségeket, s ezek közt különösen a tuberculosist öleli fel. Ez utóbbiról nagyobb összefoglaló munkát is írt, mely külföldön is méltó figyelmet keltett. Valamennyi dolgozatát megbízhatóság, fegyelmezett észjárás és szigorú kritika jellemzi. Szorosabb értelemben vett tudományos működésén kívül dicsérettel kell megemlékeznünk azokról az értékes szolgálatokról is, a melyeket immár húsz éve mint az Orvosi Hetilap főmunkatársa, illetőleg 1905 óta mint annak egyik szerkesztője tesz a magyar orvosi kultúrának. Példás gonddal szerkeszti ezt a legrégebb orvosi lapunkat, s ha ma a magyar orvosi műnyelv megtisztult alakban áll előttünk, ebben nem csekély része van Székely Ágostonnak. Mindezek folytán ajánljuk jelöltünket tagtársaink figyelmébe.

I. *Értekezések.* 1. A gyermeknek való sterilizált tej és a tejsterilizálás. Orv. Hetilap, 1889. — 2. Kísérletes vizsgálatok az állati szervezetből kibocsátott vér úgynevezett mikrobaölő képességéről. Orvosi Hetilap, 1892. — 3. Ugyanaz németül. Centralbl. f. Bakter. XII. k. — 4. A vérsavó-therapia. Orvosi Hetilap, 1894. — 5. Vizsgálatok a vér hatásáról a bakteriumokra. Math. és Természettud. Ért., XIII. k. — 6. Vizsgálatok a vér úgynevezett bakteriumölő hatását illetőleg. M. Orv. Arch., V. évf. (Balassa-díjjal jutalmazott pályamunka.) — 7. A vérsavó-therapia. M. Orv. Arch., XII. évf. (A M. T. Akadémia által a Rózsay-alapból jutalmazott munka.) — 8. Az emberi és a marhagümőkór azonosságának kérdése. Orv. Hetilap, 1902. — 9. Újabb adatok az emberi és a marhagümőkór azonosságának kérdéséhez. Három külön közlemény. Orv. Hetilap, 1903 és 1904. — 10. Die Frage der Identität der menschlichen und Rindertuberkulose. Centralbl. f. Bakt., XXXII. k. — 11. Neuere Arbeiten über die Frage der Identität der menschlichen- und Rindertuberkulose. Centralbl. f. Bakt., XXXIV. k. — 12. Adat a vörhenyfertőzés ismeretéhez. Orv. Hetilap, 1902. — 13. Ugyanaz németül. Jahrb. f. Kinderheilk. N. F. 57. k. — 14. Beitrag zur Lebensdauer der Milzbrandsporen. Zeitsch. f. Hyg., 44. k. — 15. A tüdőgümőkór prognosisa. Klinikai füzetek, 1903. — 16. Adatok a fertőző betegségek kísérletes kór- és gyógytanához. Orv. Hetilap, 1906. — 17. A fertőző bajokban keletkező vérkeringés-

zavarok orvoslásáról. Orv. Hetilap, 1905. — 18. Ugyanaz németül. Pester med.-chir. Presse, 1906.

II. Különállóan megjelent munkák: 1. A tüdővész gyógytana. Budapest, Dobrovsky és Franke kiadása, 1894. — 2. Die Behandlung der tuberkulösen Lungenschwindsucht. Berlin, August Hirschwald, 1894. — 3. A hörgők, a tüdő és a mellhártya betegségeinek orvoslása. Budapest, Singer és Wolfner kiadása, 1902.

III. Népszerű ismertetések: 1. A kolera. Természettud. Közlöny, 278. füzet. — 2. A himlőoltás felfedezésének százados évfordulója. Természettud. Közlöny, 323. füzet. — 3. A pestis. Természettud. Közlöny, 331. füzet.

IV. Vegyes: 1. Gyógyintézetek szegény tüdővészesek számára. Orvosi Hetilap, 1893. — 2. A gümőkór gyógyítása serummal. Orv. Hetilap, 1895. — 3. A pestisről. Orvosi Hetilap, 1897. — 4. A pestisről. II. közlemény. Orvosi Hetilap, 1897. — 5. Behring előadása. Orvosi Hetilap, 1903. — 6. Tudományos értekezések készítmódja. Orvosi Hetilap, 1905. — 7. Koch Róbert. Budapesti Szemle, 1910. — 8. A budapesti Pasteur-intézet kimutatásai, 1904-től 1909-ig évenként részben németül is. Centralbl. f. Bakt.)

Lenhossék Mihály, r. t.
Ónodi Adolf, l. t.